

OBČA ZGODOVINA NOVEGA VEKA – dr. Janez PERŠIČ

Pavel Diakon

Pavel Diakon je znan po temu, da je prvi v svojih delih omenjal Karantanijo in Slovane (o njih je sicer podal malo podatkov), ki so vdirali v njegovo rodno Furlanijo in pri tem pod Avari oplenili tudi Čedad (»civitas« → »mesto« → Citāt). Drugače pa je pisal pretežno o zgodovini Italije.

Bil je pripadnik visokih krogov takratne italijanske družbe, glede njegovega imena pa se predvideva, da si je ime Pavel nadel med študijem teologije, medtem ko je bil Diakon le njegov vzdevek. DIAKONI so se imenovali tudi kristjani, ki so skrbeli za preskrbo prvih krščanskih občin (o župnijah govorimo šele od 11. stol. naprej), poleg tega pa so imeli namen in so se za to tudi šolali, da bi kasneje postali duhovniki. Ti diakoni se seveda niso šolali na popolnoma teoloških fakultetah, zato ker jih za čas življenja Pavla Diakona še ni bilo (prva je bila ustanovljena v 12. stol. v Padovi), ampak so praviloma skrbeli za cerkev v svoji občini, občasno pa so nato obiskovali različne šole oz. nekakšne tečaje za duhovnike. Taki šoli sta bili tudi v AKVILEJI oz. v OGLEJU ter v PAVII in v obeh šolah se je šolal tudi Pavel Diakon. Duhovniki so nato postali preko posvetitve.

Nekateri zgodovinarji (Grafenauer) sicer trdijo, da Pavel Diakon ni bil duhovnik, vendar pa se da to trditev izpodbijati, kajti le duhovniki so lahko pisali slavnostne pridige HOMILIJE in Pavel Diakon je napisal celo zbirko le teh.

Po šolanju je postal v Pavii domači učitelj hčerke zadnjega langobardskega kralja Deziderija, kateri je bilo namenjeno, da se bo poročila z langobardskim vojvodom, ki je imel na J Italije v lasti vojvodino Benevento. Diakon je princeso vzgajal, učil latinščine in rimske zgodovine ter kot proces tega, za njo napisal tudi knjigo Historia Romana. Kasneje pa je nastopal tudi kot njen svetovalec.

L. 774 je Karel Veliki napadel Langobardsko kraljestvo in premagal kralja Deziderija, katerega je poslal za meniha v samostan, saj ga je tako želel konfinirati oz. omejiti na določen kraj. Karel Veliki je bil ob zavzetju sorazmerno mil, saj je langobardskemu plemstvu prepustil vse posesti v Furlaniji, vendar pa se je to plemstvo l. 776 uprlo zato ga je Karel Veliki po zadušenem uporu izgnal. Med izgnanimi plemiči pa je bil tudi Pavlov brat. L. 774, ob napadu na kraljestvo, je bil Pavel Diakon v samostanu na Monte Cassinu (samostan stoji na gori med Rimom in Neaplom in velja za prvi benediktinski samostan na Z, katerega je l. 529 ustanovil sv. Benedikt; v njem so delovali benediktinci – prvi meniški red na Z, medtem ko je v Bizancu že v 4. stol. sv. Vasilij ustanovil Baziljanec), kjer je napisal tudi Zgodovino Langobardov – Historia Langobardorum od mitičnih časov (l. 560) pa do okoli l. 750. Kasneje naj bi l. 799, star okoli 80 let, v tem samostanu tudi umrl in domneva se, da je umrl prej preden je dokončal svoje delo.

Po bratovem izgonu iz Furlanije se je sam odpravil v Aachen h Karlu Velikemu prosit za pomilostitev svojega brata. Karel ga je pri tem prepoznal kot učenega človeka, zato ga je prosil naj ostane kot učitelj na njegovem dvoru. Tako se je na dvoru pridružil učenjakoma Eginhardu, ki je napisal življenjepis Karla Velikega in Alquinu (imel je nezakonske otroke z hčerko Karla Velikega).

Napisal je dela: - Historia Romana;
- Historia Langobardorum;
- Homilij – zbirka;
- Zgodovina škofov.

Bizanc

OSTROGORSKI je bil zgodovinar, ki je veliko delal in študiral v tujini, za časa nacizma pa se je usmeril predvsem na predavanje bizantologije. Napisal je tudi delo, ki je v slovenščino prevedeno pod naslovom Zgodovina Bizanca.

BREJE: Bizantinska civilizacija (Bizantiska civilizacija), založba NOLIT; v francoščini so njegov priimek zapisovali kot BRÉHIER.

ARVELÉR: Politična ideologija Bizanca (izdana v francoščini in srbohrvaškem prevodu).

Revija Byzantion vsebuje ocene knjig, razprave o dokumentiranih virih, ...

Začetek Bizanca

Začetek Bizanca spada v dobo cesarja Konstantina, ki je v to mesto l. 330, zaradi strahu pred barbari, prenesel prestolnico cesarstva. Prestavitvev prestolnice pa je pomenil tudi prenos vse birokracije in dela višjega sloja, katerega so v veliki večini predstavljali rimski senatorji. Mesto je od l. 270 obdajalo tudi t.i. Avrelijanovo obzidje, ki pa ga je bilo zaradi upadanja števila prebivalstva zelo težko braniti; kajti v zlati dobi cesarstva je mesto imelo 1.000.000 prebivalcev, nato v 12. in 14. stol. Pa le še 20.000.

O Bizancu, kot cesarstvu pa lahko bolj točneje govorimo za časa cesarja Herakleja (610 - 641), ki je mesto l. 626 ubranil pred Slovani, Avari in Perzijci. Prav tako je Heaklej v upravo uvedel grščino. Kmalu je izbruhnil tudi ikonoklazem – boj proti ikonam in kasneje l. 1054 cerkveni razkol.

Za čas vladanja cesarja Justinjana se za cesarstvo uporablja naziv V rimsko cesarstvo. Do nastopa Justinjana je bila Italija V Gotska. L. 533 je vojskovodja Belizard uničil Vandalsko državo (območje današnjega V Alžira in Tunisa), kljub temu, da se kot vojskovodja ni izkazal proti Perzijcem l. 532.

Območje današnje S Afrike med Marokom in Egiptom se je imenovalo Libija. Glavno mesto sosednje province Egipta pa je bila Aleksandrija. Provinca je obsegala ozemlje današnjega S Egipta in področje nekoliko v notranjost proti J.

Pokrajine Sirija, Palestina in Sinaj so bile v 6. stol. v lasti V rimske države in so segale nekako do današnjih meja med Irakom in Sirijo. V rimsko cesarstvo je imelo v svoji posesti tudi celotno Malo Azijo kjer je potekala meja s Perzijo, na Balkanu pa so se meje neprestano nekoliko spreminjale. V te stare meje je danes vključena Bolgarija, meja pa je potekala po Donavi, od Beograda naprej pa so bile meje nekoliko nejasne. Bosna oz. njen velik del je bil vključen v veliko Dalmacijo, ki je obstajala za časa Justinjana. Današnja meja je meja, ki je obveljala v medsebojnih bojih med Turki in Benečani. Meja pa je obsegala tudi Venetijo (sv Italijo) in Liburnijo (SZ Italijo).

Cesarji:

- Anastazij (491 - 518); bil je eden redkih, ki ni bil ne vojaški in ne cesar, ki bi stal na strani veleposestnikov ali malih kmetov. Podpiral je predvsem obrt in trgovino.
- Justin I. (518 - 527);
- Justinjan (527 - 565); bil je nečak Justina I.
- Justin II. (565 - 578); ker naj bi dal Koper v gotskih vojnah ponovno zgraditi, se zato v cerkvenih dokumentih še danes imenuje po njem.
- Tiberij II. (578 - 582); Tiberij II. je bil poimenovan zato, ker je bil Tiberij I. Avgustov naslednik.
- Mavrikij (582 - 602); ker je ukazal vojski prezimiti ob Donavi se mu je ta uprla, ga odstavila in ubila, vendar so pred tem, pred njegovimi očmi pobili vse njegove otroke. Nasledil ga je urzupator general Foka.

Gospodarstvo

Cesar Dioklecijan (nekateri ga imajo tudi za začetnika Bizanca) je z zakonom želel vezati kmete na zemljo – zakon je dejal, da mora ostarelega kmeta na njegovi zemlji zamenjati sin. Znan pa je tudi po tem, da je preganjal kristjane.

V času 3. do 7. stol. pride do t.i. Kmečkega zakona, ki kmete ne veže več tako na zemljo. Ta dva zakona sta povzročila nekakšno fevdalizacijo družbe, ki so jo eni avtorji podpirali drugi pa ne. Osnova Bizanca pa je še vedno ostalo staro rimsko pravo, tako da fevdalizem ni popolnoma prevladal. Pomembno je tudi to, da so v vseh obdobjih Bizanca bili pomembni svobodni samostojni kmetje, ki jih je bilo v nekaterih obdobjih več in v drugih zopet manj. Sam zakon, ki je zadeval kmete pa je veljal tudi za obrtnike.

Za razliko od Bizanca pa so fevdalci, ki so bili lastniki zemlje in tlačanov, v Z Evropi ravnali po običajnem pravu, ki je variiral od fevdalca do fevdalca. Do pojava nekakšnih zakonikov pa je na Z prišlo šele v 13. stol.

Zakoni

Dioklecijan pa je sestavil tudi zakone o dveh temeljnih davkih:

- capitatio – davek na glavo, ki je bil za vse enak (glavarina se je plačevala na glavarja družine, ki je imel posest, tistim ki so imeli obrt, pa je bilo potrebno plačevati petletni davek za obrt in še dodatne davke na promet – nekakšne trošarine);
- ingatio – davek, ki se ga je plačevalo za oral oz. jutro zemlje (enota oral oz. jutro je velika približno ½ ha).

Od cesarja Dioklecijana naprej se je davke vsakih 15 let določalo na novo. V tej 15 letni indikciji se je poleg določanja davkov naredi tudi nekakšen popis prebivalstva oz. ognjišč.

Denar

Zelo dober denar imenovan NOMIZMA je začel kovati cesar Konstantin (veda numizmatika je dobila ime po nomizmi). Na Balkanu so temu denarju rekli BIZANT, kasneje pa tudi PERPER. V Bizancu pa se je za časa cesarja Herakleja v 7. stol. za denar uporabljalo ime HIPERPERUS.

Sam cekin je bil razmeroma velik in težak 4,48 g ter narejen iz izredno kvalitetnega in čistega zlata. Kot izredno kvaliteten denar je zašel tudi v Indijo. Nomizma je bila za vzor na Z tudi še v 13. stol., kjer pa sta jo nekako zamenjala DUKAT – Benetke in FLORINT, kasneje pa tudi GOLDINAR. Poleg nomizme pa je bil v Bizancu v uporabi tudi manj vreden srebrn in bakren denar.

Zlato je iz Z počasi odtekalo z bogatimi družinami, ki so se iz Italije preselile v Bizanc, kjer so se zbrale okoli cesarja, ki je imel tudi primat nad kovanjem denarja. Cesar je denar dobival iz rudnikov, v katerih je imel surovine za izdelavo denarja – zlato in davkov ter ga uporabljal za plačevanje izdelave bojnih ladij, vojske, uprave in drugih potreb. Končno pa je del tega denarja prišlo zopet k cesarju z davki.

Politična ideologija Bizanca je bila, da se mora širiti, vendar predvsem zato, da bi čim več sveta postalo krščanskega. Vojaško pa se je Bizanc predvsem branil.

Cesar Anastazij je izredno zmanjšal davke na trgovino, podpiral pa je tudi obrt in bil tako eden izmed redkih cesarjev, ki je podpiral ta dva sloja prebivalstva. Drugi cesarji se niso ukvarjali z trgovino zato, ker sami trgovci niso bili popolnoma moralno sprejeti v krščanski miselnosti, kajti veljalo je mišljenje, da za razliko od obrtnikov nič ne naredijo oz. ustvarijo.

OSTROGORSKI str. 159:

Rimski demos je v 3. stol izredno izgubljal vrednost. Bolj se je godilo na V, ko je prišlo kratkotrajno do menjave dobrin, vendar so za razliko od Z prešli nazaj na denar. Osnovna enota Konstantinovega denarnega sistema je bil SOLIDUS (4,48 g; v zlati libri je bilo 72 zlatnikov). Tisoč let je bil solidus (nomizma, hiperpiron) temelj bizantinskega denarnega sistema.

HAHN, avtor knjige oz. potopisa Potovanje od Beograda do Soluna (Reise von Belgrad nach Solun; 2. izdaja) na str. 156 navaja, da naj bi bila Justin I. in Justinjan, ki sta izvirala iz vasi Verdana, ki je locirana v današnji Makedoniji, slovanskega izvora. Po mnenju avtorja naj bi se vas nahajala J od Skopja. Justin je bil poročen s Slovansko oz. barbarsko sužnjo, ki ji je bilo ime Ljubica in je zaradi imena veljala za nečisto. Justinjanovemu očetu pa naj bi bilo ime Iztok, njegovi podložniki, predvsem slovanski, pa naj bi ga imenovali Pravica.

Dogajanje na Zahodu

Senat v Rimu so tvorili plemiči, ki so imeli posesti oz. lastnino v mestu in velika posestva na podeželju. Občasno v sredini 12. in 14. stol. je senat odstavil papeža kot poglavarja države in oklical republiko.

Rodbina Colonna je bila vplivna in pomembna predvsem v 13. in 14. stol. Legenda pravi, da je bil začetnik rodbine neki pastirček, ki je pasel živino ob nekih ruševinah, kjer je neka žival izbrskala zaklad. S tem denarjem si je kupil posestvo in naslov, tako da so kasneje postali pomembni plemiči.

Cesar Justinjan

Pri ustoličevanju oz. izbiri novega cesarja v Bizancu je imela pomembno vlogo vojska, ki je sama oklicala svojega kandidata oz. cesarja, ki je na čelu vojske prišel v mesto, kjer ga je nato senat dokončno oklical za cesarja.

OSTROGORSKI je prav zaradi takšnega oklica novega cesarja in še nekaterih drugih lastnosti, Justinjana označil za absolutnega vladarja oz. monarha. Poleg tega je zapisal, da je bil na trenutke celo despot, kar je po lastnostih nekoliko podobno tiranu.

Justinjan je bil zakonodajalec in kodifikator prava. Predvsem je urejal zakone, ki so si bili v nasprotju in tako sestavil Justinjanov kodeks. V Italiji je v SV del rimskega prava prešlo med običajno pravo, po 11. stol. pa so si vladarji – predvsem Nemški oz. Rimski kakor so si tudi pravili – prizadevali za enotno pravo pri čemer so uporabljali Justinjanov kodeks.

Justinjan je pri svojem vladanju uporabljal tudi stasiote, ki so prihajali iz vrst zelenih in kateri so skrbeli za preganjanje morebitnih nasprotnikov Justinjana (nekakšna tajna policija; OPRIČNIKI so bili milica Ivana Groznega). Če lahko verjamemo Prokopiju, ki pravi da je Justinjan sam vodil stasiote, potem lahko govorimo o despotizmu, druga možnost pa je, da so ti ljudje delali na principu samoiniciativnosti. V letih pred uporom NIKAI. 532 pa je prišlo do združitve stranke zelenih in modrih. To sta bili dve veliki skupini oz. demi, ki nista bili le navijaški skupini, ampak sta predstavljali tudi nekakšen način življenja, saj so si pripadniki dem med seboj pomagali, do neke mere pa so predstavljali nekakšni politični stranki. Vsaka od dem je imela tudi čisto legalno, od cesarja postavljeno milico, katere namen je bilo branjenje obzidja v primeru napada (t.i. teritorialna obramba). Če takšna obramba ni zadostovala je cesar v obrambo obzidja in mesta poslal tudi svojo vojsko.

Deme so izvirale že iz obdobja Rima, kjer so bile milice vsake regije v mestu zadolžene za branjenje obzidja. Do cesarja Anastazija so obstajale štiri barve – poleg modrih in zelenih še rdeči in beli, ki so se združili v le dve skupini.

L. 529 je Justinjan z dekretom ukinil Platonsko akademijo, ker naj bi bila preveč poganska, saj so gojili čisti platonizem brez teologije. V Italiji je bil istega leta v Monte Casinu ustanovljen benediktinski red, ki je tako postal prvi red na Z in je bil do konca 11. stol. edini red na Z. Ustanovitelj reda je bil sv. Benedikt.

Glede gospodarskih ukrepov se je Justinjan velikokrat obnašal v korist državne blagajne, tako da je z dekreti zaplenil posesti, skladišča blaga, ... Na področju trgovine je poskušal vzpostaviti trgovske stike s Kitajsko, vendar mu je bila pri tem na poti Perzija, zato je stik poskušal vzpostaviti po poti S od Perzije, torej ob V obali Črnega morja proti Kitajski. V povratek je prišlo nekaj karavan s svilo, vendar se ta trgovina ni obnesla. Za časa Justinjana so bili ukinjeni tudi konzuli.

Izdal je tudi zakone proti čarovnikom katere je imenoval matematike in proti krivovercem. Tako se je začelo preganjanje Judov z raznimi zaplembami ni pregnanstvom.

O obdavčitvah je pisal JONES v delu The late Roman empire 284 - 602 (ta leta zajemajo nastop cesarja Dioklecijana in smrt cesarja Mavrikija). V ½ 5. stol. je bil izdan zakonik Teodozija II., ki je vseboval zakon, po katerem je posameznik oz. kolonov sin, ki z dovoljenjem odide iz zemlje npr. v vojsko, ali pa se začne ukvarjati z obrtjo v mestu, še 30 let navezan na lastnika zemlje, šele po tistem pa je resnično svoboden.

Justinjan je pa še določil, da je lastnik kolonovega sina po smrti kolona lahko poklical nazaj na zemljo, ki jo obdeloval njegov oče. Justinjan je na te osebe namreč gledal kot na nekakšne sužnje.

Če se je takšen navezanec na zemljo po starem rimskem pravu poročil s svobodnjakinjo so bili njuni otroci svobodni, če pa se je navezanka na zemljo poročila s svobodnjakom, so bili njuni otroci nesvobodni (latinski pregovor pravi, da otroci sledijo trebuhu, torej materi [portno ventrem sequitur]). Ko naj bi Justinjan prebral in zvedel za ta zakon je izdal svoj zakon, ki je prepovedoval, da bi se navezanci na zemljo poročali s svobodnjakijami.

Zgodovina cerkve

Problem papeževega primata

Tukaj pride do besede primus – prvi, saj je papež prvi v krščanski cerkvi. Problem papeževega primata ostaja še danes, saj ekumenskim pravdam nasprotujejo predvsem protestanti in pravoslavci, medtem ko papeška kurija oz. doktrina primat jemlje kot božjo voljo. Poleg tega pa cerkev temelji na nekih pratradicijah in skuša vzdrževati neko stalno doktrino.

Matejev evangelij 16, poglavje 18 pravi: »Peter ti si skala in na to skalo bom sezidal cerkev.« Protestanti so si te besede interpretirali, da je Jezus dal oblast le Petru, ne pa tudi njegovim naslednikom. Zgodilo pa se je tudi, da so papeža priznavali tudi nekateri V patriarhi in predstavniki drugih cerkva. Peter naj bi umrl l. 67 v času Neronovega preganjanja kristjanov. Papežev primat so poudarjali Damas, Sirici in Inocenc I. v 4. stol. ter sredi 5. stol. Leon I. Veliki (440 - 461) je v zvezi z monofizitstvom na 4. ekumenskem koncilu l. 451 v Kalcedonu izdal dogmo o monofizitstvu. Že l. 449 pa je pisal pisma carigrajskemu patriarhu.

Dogma je papeževa slovesna izjava, nekakšno podajanje tez, ki se podajajo o skrajno temeljnih resnicah in stvareh.

Monofizitstvo se je pojavilo s carigrajskim patriarhom Evtikom, kar je pripeljalo do tega, da so nekateri cesarji tudi tolerirali monofizite. Med take cesarje spadajo cesar Anastazij, Justin I. in delno tudi Justinjan. Za razliko

od cesarjev pa so bili Z teologi in papeži ostro proti monofizitizmu. Zaradi monofizitstva so tako odpadle tudi nekatere velike dežele v Egiptu, Siriji, ..., ampak v večini dežel v takrat poznem svetu so bili proti monofizitstvu, nad katerim je zmagala ortodoksija, ki govori o dveh naravi znotraj enega človeka.

Večkrat po koncilu so patriarhi in cesarji papežu priznali primat, vendar če je želel kakšen temu oporekati se je skliceval na KANON 28 Kalcedonskega koncila, ki je papežu in patriarhu priznal enake pravice.

Za papeško zgodovino je predvsem pomembna knjiga Liber Papasi, ki pa je zanesljiva šele od sredine 7. stol. dalje. Tako se je zgodilo tudi, da so kakšnega papeža spregledali in papežu Janezu XIX. Je sledil papež Janez XXI.

Cesar Anastazij je konec 5. stol. popolnoma podpiral monofizite, poleg njega pa je patriarh Akacij I. 482 izdal spis Henotikom, ki je toleriral monofizitizem. Zaradi tega je prišlo do t.i. prve SHIZME, ko carigrjski patriarh v letih 482 - 519 ni priznaval papeža.

Papež Gelazij pa je pisal o tem, da je za cerkvene zadeve predstojen papež, za posvetne pa cesar. Pri tem pa je tudi dal nekoliko nakazati, da je papež bolj pomemben od cesarja, saj je poglavar cerkve, ki pa skrbi za zveličanje oz. duše ljudi.

Celibat

Nasprotniki celibata trdijo v svoji teoriji, da naj bi bil Jezus poročen, ker naj bi bilo to za Juda v tistem času normalno. Sv. Pavel je glede tega dejal, da naj bodo duhovniki taki kot on, torej brez otrok in neporočeni, če pa ne bi šlo drugače pa naj se raje poročijo, kot da imajo nepotešene želje.

Papež Damas I. (366 - 384)

Za časa delovanja tega papeža je cesar Teodozij I. l. 379 razdelil Ilirik z mejo od Jadrana do Kotarja, reke Drine, Save in Drave in naprej do neke točke v Panoniji. Iz te razdelitve sledijo teorije, da je Teodozij tako svet razdelil na V in Z (to teorijo zagovarja tudi Huntington v delu Boj civilizacij).

Neke teorije tudi pravijo, da naj bi to bila meja med latinskim in grškim jezikovnim območjem. Verjetno je, da Teodozij sploh ni pretirano gledal na takšne posebnosti, ampak so ga bolj zanimale gospodarske in prometne lastnosti oz. posledice razdelitve, poleg tega pa je ta meja popolnoma izgubila svoj pomen po Slovanskem navalu. Mejo na Drini so med dvema pašalukoma postavili tudi Turki, kasneje pa je mejo na Drini uporabljala tudi Avstro – Ogrska monarhija po aneksiji Bosne l. 1878.

Po tej meji je kasneje potekala tudi meja med V in Z cerkvijo. Damas je bil patriarh na Z, medtem ko je bilo na V več patriarhov. S to mejo je cesar prerezal papeževo ozemlje, ki je posledično za ves celoten novi V Ilirik ustanovil Solunski vikarijat s škofom, ki je imel funkcijo papeževega namestnika, kajti sam papež je želel v svoji upravi zadržati ves Ilirik. Solunski škof je deloval do l. 732, ko je to območje cesar Leon III. priključil z dekretom k konstantinopolitanskemu patriarhu.

Papež Siricij (nastopil je po Damasu; 384 - 399)

Papež Siricij je l. 385 izdal najstarejše Dekretale oz. papeške zakone. V 12. stol. je nato prišlo do Gracianovega zakonika, ko so bili v enem delu zbrani in urejeni vsi Dekretali, ki so bili izdani do takrat. Siricij je bil tudi prvi papež, ki je zagovarjal celibat, vendar pa se vsi duhovniki in papeži niso držali teh želj oz. ukazov. Marsikateri so bili poročeni ali pa so bili poročeni že pred nastopom položaja in so šele s prevzemom novega položaja začeli z celibatom oz. asketskim življenjem.

Laično dogajanje v 6. stoletju

Franki

Klodvik (482 - 511)

Frankovski vpliv in država sta za časa Klodvika začela vplivati na širok pas ostalih držav.

Pojem fevdalizem je izrazito marksistični produkt, vprašljivo pa je tudi, če pojem fevdalizem zadostno ponazarja celotno srednjeveško družbo, kajti beseda fevdalizem izhaja iz besede fevd, ki je osnovna zemljiška enota in ki ponazarja razred izkoriščevalcev in izkoriščanih.

Fevdalizem v francoščini in angleščini ne pomeni odnos med tlačani in fevdalcem, ampak pomeni odnos med seniorjem in vazalom. Iz fevda pa obstajajo fevdni odnosi, ki so odnosi med seniorjem in vazalom ter fevdalni odnosi med fevdalcem in podložnikom.

Pojem frankovski fevdalizem pa pomeni odnos med seniorjem in vazalom – vazalni sistem.

Kar se tiče podložništva bi bilo mogoče razred t.i. podložnikov razdeliti v različne kategorije od katerih so bili nekateri celo svobodni in so dobili zemljo v najem. Trditve, da se je v 13. - 15. stol. začelo uvajati suženjstvo so nekoliko napačne, saj so bili ti sužnji predvsem bogomili in muslimani ter so postali sužnji zaradi vere. Pravo suženjstvo se je nato uveljavilo v Ameriki do 60-ih let 19. stol., v Angliji pa je bilo odpravljeno v začetku 19. stol. (1808); sužnje pa je imela tudi Francija.

Vazalni sistem se je razširil predvsem v merovinški državi, kasneje v frankovski in nato tudi v drugih.

Nekakšne fevdalne odnose pa so poznala že nekatera germanska ljudstva, npr. Langobardi, kar se kaže v podeljevanju ozemlja in črede plemenitih kobil s strani Alboina nečaku Gisulfu. Ta je imel takšne zahteve zato, ker je vedel, da se nahaja na meji države, katero so kmalu začeli ogrožati Avari z V.

Klodvik je izredno razširil svojo državo. L. 486 je zasedel porečje reke Sene (S Francijo), l. 496 zavzame državo Alamanov (ozemlje Alzacije, Švice in Švabske v Nemčiji), l. 507 premaga državo Z Gotov in tako zavzame še J Francijo. Po Klodvikovi smrti l. 511 so si državo razdelili njegovi štiri sinovi. L. 534 so zavzeli tudi Burgundijo, v času gotske vojne pa so jim Goti l. 537 prepustili Provanso v zameno, da se Franki nebi povezali z Justinjanom. Proti koncu 6. stol. med vnuki in pravnuki Klodvika izbruhne državljanska vojna. Vse ozemlje je združil pod svojo oblastjo šele Klotar II. l. 614.

Zgodovino Frankov je spisal Gregor iz Toursa, ki je umrl l. 594.

10. stoletje – Nemško cesarstvo

Za začetek cesarstva se uporablja več letnic. Prvo lahko začetek iščemo v Verdunski pogodbi iz l. 843, ki je razdelila Karolinško cesarstvo na tri dele. Nastanek cesarstva pa lahko postavimo tudi v l. 918, ko je bilo Nemško kraljestvo prvič omenjeno v nekem latinskem viru, ki za to kraljestvo uporablja izraz REGNUM TEUTONICUM.

Konec Karolinške dinastije je pomenila smrt zadnjega karolinškega vladarja Ludvika IV. Otroka l. 911, ki si je s svojimi svetovalci, za časa svojega vladanja, prizadeval organizirati obrambo proti Madžarom. Ludvik je bil potomec vladarja Arnulfa, ki je poklical Madžare in jih nato poslal napasti Veliko Moravsko v kateri je vladal Svetopolk. Arnulf je kljub temu, da je bil nezakonski otrok, v svojem življenju postal vojvoda Karantanije, vladar Panonije, V frankovski kralj in l. 896 tudi cesar.

Madžari so po svojem prihodu ogrožali tudi naše ozemlje, kar pa je verjetno povzročilo, da so prebivalci tega ozemlja zopet postali pogani. Preko tega območja so vpadali tudi v Italijo in enkrat celo tudi v Francijo. Po Arnulfovem povabilu je Madžare pripeljal Artpad, katerega dinastija – ARTAPOVIČI so vladali na Hrvaškem do l. 1301. Madžari so bili s strani Nemškega kraljestva odločilno poraženi l. 955 pri Augsburgu, ta poraz pa je za Madžare pomenil tudi, da so se za stalno naselili v Panoniji in opustili nomadsko življenje, kar pa pomeni, da so prispevali tudi k spremeni etične sestave v Panoniji. L. 997 je Madžarski vladar Vajk sprejel krščansko vero in prevzel ime Štefan (kasnejši sv. Štefan). L. 1001 je bila ustanovljena že prva madžarska nadškofija v Estergonu. Štefan je nato državo uvedel po Z izgledu in jo razdelil na komitate oz. grofije.

Madžarski vpad v Italijo l. 900 – dr. Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Ljubljana, 1960, viri med l. 800 – 1000

Madžari so meseca avgusta l. 899 prodrli v Italijo kjer so ropali, morili in pri tem odpeljali tudi del prebivalstva v ujetništvo. Kralj Bergard (umrl je l. 924 kot zadnji karolinški cesar) se je z Madžari spopadel 24. oktobra 899 (v originalnem latinskem viru je zapisan mesec september) ob reki Brenti, kjer je bil skupaj z 15.000 možmi premagan. Od tukaj so Madžari napredovali v Francijo, l. 900 pa so oblegali Benetke, vendar jih je dož Peter po prvih uspehih odbil. Kasneje so se s plenom in talci ob nekakšnem premirju z Bergardom umaknili.

Viri za ta vdor so naslednji:

- o Beneška kronika, spisal Janez Diakon:

Opisano je, da so Madžari v Benetke vdrli z morske strani, na čolnih narejenih iz kož in pri tem opustošili novo mesto, vendar so ljudje že zapustili to območje. 29. junija na praznik smrti Petra in Pavla so hoteli zavzeti tudi center, vendar jih je dož Peter z mornarico pregnal. Kralj Berngard je nato Ogrom dal darila in talce nakar so odšli.

o Reginova kronika;

o Fuldski anali:

Nekoliko pretiravajo o padlih v bitki z Madžari pri reki Brenti. Vir omenja 22.000 padlih. To je tudi edini vir za zgodovino Panonije po Koclju.

o Alamanski anali:

Ti samo omenijo vdor.

Ludviku IV. Otroku in njegovim svetovalcem ni uspelo organizirati prave obrambe proti Madžarom, saj vladar ni razpolagal s centralno vojaško silo, kar je pripeljalo do tega, da so se organizirale plemenske vojvodine, ki so bile nekakšne demokratične oz. oligarhične ureditve. Tako so nekako v zaporedji od okoli l. 900 naprej nastale:

- Lotaringija, nastala že pred l. 900, kateri je vladal Lotar II.; obsegala je območje Luxemburga, Belgije, Lorene, J Nizozemske in del Porenja;
- Saška;
- Frankovska z glavnim mestom Frankfurt (furt pomeni brod oz. območje kjer se lahko prebredske reko);
- Švabska;
- Bavarska;
- nekaj časa je obstajala tudi Turingija, ki so jo kasneje zavzeli Sasi; takšno pleme so bili tudi Frizijci, katerih naj bi bilo danes le še okoli 200.000, sami pa nimajo trdne nacionalne zavesti. Včasih so imeli lastno kraljevino, kasneje vojvodino, ki pa je zamrla. Omenjajo se tudi v Karlovi vojski kot pripadniki enote sestavljene iz prebivalcev tega naroda.
- l. 976 je nastala Koroška, z odcepitvijo od Bavarske s strani Otona II., ki je postavil na oblast vojvodo, ki je v večini primerov izhajal iz kraljeve dinastije.

Po smrti Ludvika IV. Otoka l. 911 se je plemstvo dogovorilo, da bo novi kralj postal Konrad, ki je izhajal iz Salijske dinastije, ki pa je vladal do l. 918, ko je umrl. Takrat je bil za novega kralja izvoljen saški vojvoda Henrik, ki je bil potomec zadnjega samostojnega saškega vojvode Viduhina, katerega je okoli l. 800 porazil Karel Veliki.

Henrik I. je izviral iz dinastije Ljudifingov. L. 876 se je rodil očetu Otonu umrl pa je l. 936. S strani velikašev je bil maja 919 izbran za vladarja, čemur pa je sledila aklamacija vojske, kar pa je bil ostanek starega germanskega obreda. Posvetil ga je Mainiški nadškof, od katerega pa je zavrnil hkratno maziljenje in kronanje, saj je dvomil o tem, da ima nadškof to pravico.

Od nastopa Henrika naprej govorimo o volilnem kraljestvu, kajti izvolili so ga vojvode in trije nadškofi iz Mainza, Kölna in Triera. Kasneje so pri volitvah kralja sodelovali še ogrski kralj in posamezni grofje. Od l. 1356 pa se funkcije iz katerih se je volilo kralja niso več spreminjale.

Henrik I. si je oblast utrdil z odbitjem Madžarov, ki jih je l. 933 premagal v bitki pri reki Unstrunt, zaradi česar so se ti umaknili nazaj v Panonijo, poleg tega pa je želel ustvariti sistem trdnjav na Labi, ki bi zadrževale vdore Slovanov. Na njegovo željo je bil za njegovega naslednika izvoljen Oton I. Veliki, ki je l. 955 na Laškem polju pri reki Lech ob kraju Augsburg popolnoma porazil Madžare, pred tem pa je že osvojil S Italijo.

Italijanski vladar Berngard je zajel vdovo po prejšnjem umrlem vladarju, s katero se je želel poročiti, kar pa bi pomenilo, da je na prestol prišel po legitimni poti. Ko je za ta dogodek izvedel Oton I., se je z vojsko l. 951 odpravil v Italijo in rešil Adelaido (bila je Burgundijska princesa), ki se je kasneje tudi poročila z Otonom. Takrat se je v Paviji tudi kronal s staro železno langobardsko krono za Italskega kralja – regnum Italicum, s čemer je postal dvojni vladar kot že pred njem Karel Veliki. L. 962 pa ga je papež kronal še za cesarja (to cesarstvo je z manjšimi prekinitvami – Ilirske province za časa Napolenona, trajalo do l. 1918, medtem ko je prvo karolinško cesarstvo trajalo od l. 800, ko je bil kronan Karel Veliki, pa do l. 924 s Bergardom Furlanskim. Pred tem pa je bil zadnji močan Karoling, ki je nosil krono, pravzaprav Arnulf Koroški, ki je imel sina Ludvika IV. Otoka, kateri je bil zadnji Karoling na nemškem prostoru. Pred Bergardom so bili za cesarje kronani tudi manj pomembnejši ljudje, kot npr. Guido in drugi).

Otona I. je na kronanje povabil papež Ivan oz. Janez XII. Ta papež je večkrat hodil k ljubricam, nakar ga je mož ene ubil. Oton I. je ob prihodu v Rim papeža Ivana XII. odstavil, vendar so tega po

cesarjevem odhodu njegovi pristaši ponovno postavili za papeža. Cerkevna zgodovina 2/2 10. stol. se tako smatra za njeno najbolj bedno obdobje.

Glede na Teodozijevo razdelitev Rimskega cesarstva I. 395 na V in Z del, se je naslanjala tudi teorija oz. zamisel, da naj bi bil cesar na Z vladar vseh katoliških kraljev, medtem ko naj bi bil cesar na V vladar vseh pravoslavnih kraljev. Te ureditve seveda marsikateri kralj ni upošteval, vendar pa je Otonu I., kot najmočnejšemu vladarju v njegovem času uspelo postati cesar (*renovatio imperii*), kmalu pa je tudi postalo samoumevno, da bodo cesarji postajali nemški kralji. Seveda so v obdobju medvladja - *interregnuma*, po smrti Konrada IV. I. 1254 in še bolj po smrti njegovega sina Konradina I. 1268 do nastopa Habsburžanov, kot mogoči bodoči cesarji nastopali tudi drugi vladarji, vendar pa so zaradi tradicije cesarji ponovno postali Nemci.

Cesar Oton I. se je poskušal navezati sodelovanje tudi z Bizancem in Bizantinskim cesarjem, vendar pa je pri tem prišlo do težav zaradi Papeške države. Bizantinskemu cesarju je Oton I. poslal poslanstvo v katerem je predlagal oz. želel, da bi se poročila njegov sin in bizantinska princesa ter zahteval, da bi od Bizantinskega cesarja za doto dobil J Italijo. Bizanc je ta predlog zavrnil in tako ostal gospodar območja J Italije vse do I. 1071, ko so jo zavzeli Normani.

Papeška država je obstajala do I. 756, ko je papeža pred podiranjem Langobardov rešil Pipin in mu kasneje daroval območje osrednje Italije. Od takrat naprej v času zgodnjega SV do investiturnega boja, za časa Karolingov, Marovingov in Salijcev, je papež dajal vazalno prisego močnejšim vladarjem, to tradicijo pa je prekinil papež Gregor VII. I. 1075. Poleg tega pa je bilo v Z svetu splošno sprejeto, da je bil cesar lahko kronan oz. imenovan le v Rimu.

Oton II. sin Otona I. je bil rojen I. 955, umrl pa je 7.12.983 v Rimu, kjer je pokopan v rovih pod baziliko sv. Petra. Že kot otroka ga je njegov oče postavil za svojega sovladarja in v Rimu za svojega socesarja, velikaši pa so mu tako morali zapriseči še pred njegovo polnoletnostjo. 14. aprila 972 se je poročil z bizantinsko princeso Teofano, ki je bila nečakinja cesarja Janeza I. Cimiska. Rodili so se jima hčerka Adelajda, ki je postala nuna v benediktinskem samostanu v Quedlingburgu na Saškem (to je bila tudi ena od prestolnic Nemčije in mesto v Saški vojvodini v kateri so imeli Otoningi svoje najpomembnejše vazale; pokrajina je obsegala ozemlje med Renom in Labo na J pa je segala vse do Bavarske; v saških mestih je cvetela otoninska umetnost, ki je poudarjala rumeno barvo), hčerka Sofija, ki je postala opatinja v Gandersheimu, hčerka Matilda se je poročila z grofom Etzom iz Lotaringije in sin Oton III. bodoči prestolonaslednik. Oton II. je I. 982 zagrešil velik poraz proti Arabcem v Kalabriji, v katerem je padlo veliko plemičev. Do tega naj bi prišlo, ker naj bi v boj prehitro poslal konjenico, ki je bila nato na bojnem polju obkoljena.

Kos: Zgodovina Slovencev, 2. zvezek

September 977

Henrik vojvoda Karantanski (Vojvodina Karantanija je bila ustanovljena I. 976 z željo, da bi se močna Bavarska nekoliko oslabela), škof Henrik Augsburški in Henrik Preperljivec, bivši vojvoda Bavarske in bratranec Otona II. so se uprli Otonu II. in novo postavljenemu bavarskemu vojvodi Otonu. Henrik vojvoda Karantanski in Henrik Preperljivec sta prevzela pobudo in zavzela mesto Passau, od koder sta se povezala z češkim vojvodom Bojeslavom. Najprej se je nad upornike odpravil novo postavljeni Bavarski vojvoda Oton, kateremu pa je kmalu na pomoč prišel tudi cesar Oton II. Ta dva sta skupaj zavzela Passau vendar pa sta oba Henrika že pred tem pobegnila. Po porazu upornikov je Oton II. I. 978 postavil Henrika Preperljivca in Henrika vojvoda Karantanskega pred sodišče, ki ju je obsodilo na izgon iz kraljestva, medtem ko pa je bil škof Henrik Augsburški pomiloščen. Koroško oz. nekdanjo Karantanijo je po tem dogodku dobil Oton Vormski. Oba izgnanca sta se junija 983 po državnem zboru v Veroni s cesarjevim dovoljenjem vrnila v kraljestvo, nakar so jima bili vrnjeni vsi naslovi. Oton Vormski se je umaknil Henriku Preperljivcu, ki je nato dobil še Bavarsko. L. 1002 je Henrik, sin Henrika Preperljivca, postal cesar po izumrtju glavne Otoninške linije z Otonom III.

Z cesarji - Nemci so bili za V cesarje barbari, zato se je večkrat zgodilo, da V cesarji niso želeli poročati svojih hčerk z ljudmi, ki niso bili iz Bizantinskega cesarstva. Takšne dogodke je opisala ARTWEILERJEVA v svojem delu *Politična ideologija Bizanca*. Takšen primer je bila tudi Bizantinska princesa Teofana, ki je bila poročena z Otonom II. Teofana je na nemški dvor prinesla novo modo z nekoliko bolj odprtimi oblekami, poleg tega pa verjetno tudi boljše znanje o zdravilstvu ter uporabo dušav in krem. Zaupana ji je bila tudi težka naloga, saj je bila po I. 983 skupaj s svojo taščo Adelajdo regentinja sinu, kasnejšemu Otonu III. V tem času je narasel predvsem vpliv Henrika, Otonovega strica, ki je mladoletnega Otona III. »ugrabil« oz. vzel pod svojo okrilje. Po ugrabitvi si je visoka duhovščina več let prizadevala, da bi otroka vrnila mami.

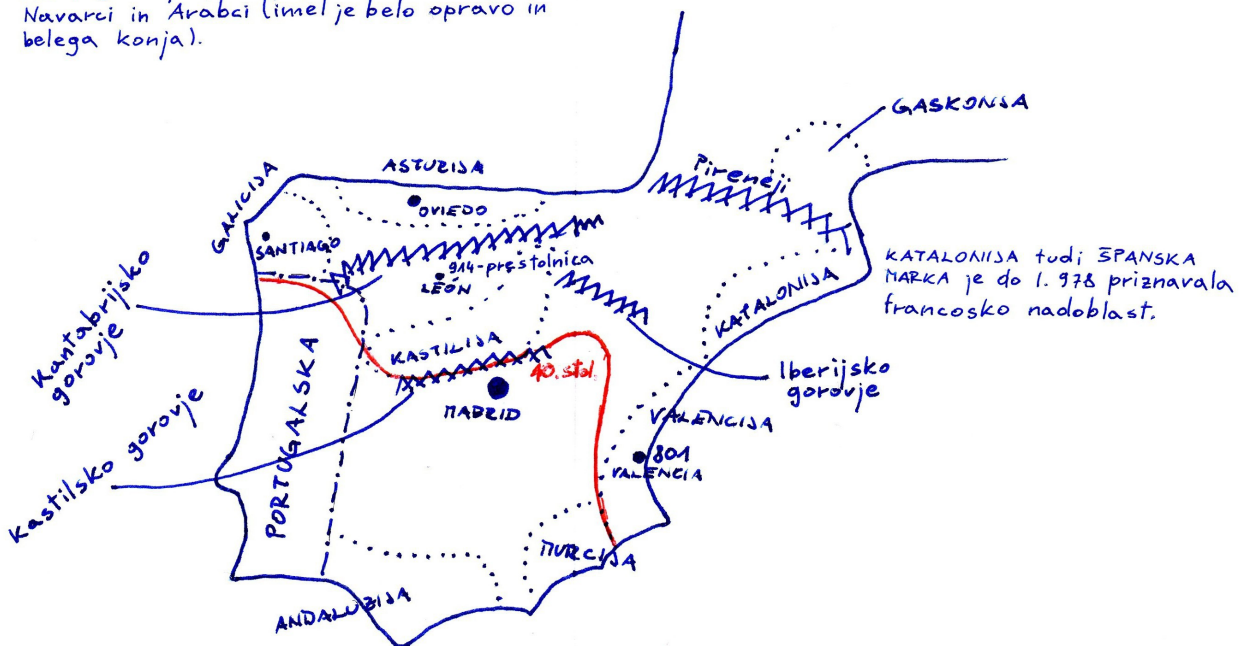

V tem obdobju, za časa saške dinastije, v cesarstvu ni bilo nekega glavnega mesta, vendar pa bi kot možne prestolnice lahko nastopala pomembnejša saška mesta kot so Quedlinburg, Hillesheim, Salzburg, Magdeburg in prestolnice nadškofij in škofij, ki so bile Mainz, Trier ter Köln.

Cesar Oton III. je na oblast prišel malo pred l. 1000. V vladanju je za vzor imel Karla Velikega, katerega je tako občudoval, da je odprl njegov grob in mu postrigel brado ter nohte in jih nato častil kot relikvijo, v znak prijateljstva pa je poljskemu kralju Bojeslavu poslal zlati Karlov prestol, ki se je potem z leti izgubil. Poljsko je za nekakšno podrejeno zaveznico naredil že Oton I., kasneje pa je takšna zaveznica postala tudi Ogrska. Enak načrt je imel Oton III. tudi za Francijo vendar se mu njen kralj ni podredil. Njegova želja je bilo ustanovitev velikega krščanskega cesarstva, ki bi bilo obkroženo s prijateljskimi državami. V teh načrtih je sodeloval s papežem Silvestrom II. (999-1003), osvojiti pa je želel tudi Rim, katerega je želel narediti za prestolnico cesarstva. Umrli naj bi za posledicami zastrupitve.

Pirenejski polotok

Santiago se je prvič pojavil l. 845 v boju med Navarci in Arabci (imel je belo opravo in belega konja).

Arabsko osvajanje Pirenejskega polotoka se je pričelo l. 711, ko so muslimanske čete združene z Barberi, katerim je poveljeval Tarik Ibn Zaida prestopile Gibraltar, ki je dobil ime po tem poveljniku. Večino prebivalstva se je umaknilo v gorovja Asturije, ki je nekako do l. 716 postalo edino še nezasedeno ozemlje. Do prve bitke rekonkviste (pomeni ponovno osvojitve Iberskega oz. Pirenejskega polotoka) je prišlo l. 718, ali nekoliko kasneje, v dolini oz. soteski Cavadonga (tam je danes v spomin sezidana cerkva). L. 720 je vladar Asturije postal Pelayo, po izvoru Got ali Roman, in je bil prvi vladar, ki se je zapletel v oz. spodbudil rekonkvisto. V 8. stol. je bila s strani krščanskih sil osvojena Galicija, kateri je konec 8. stol. sledila še osvojitev Leona, kamor se je nato v 9. stol. prenesla prestolnica države Asturije. Kastilija je bila osvojena v 10. stol. Kristjani so tako v vsega dvesto letih zavzeli približno 300.000 km² Pirenejskega polotoka. L. 1479 sta se s poroko vladarjev Ferdinanda in Elizabete združila Kastilija in Aragon, temu dogodku pa je sledil padec zadnje arabske postojanke Grenade, januarja 1492. Posledično zaradi padca Grenade in s tem zmanjšanja porabe finančnih sredstev za vojne namene je Krištof Kolumb dobil dovoljenje in sredstva za odkritje Z poti v Indijo.

L. 750 je v Damasku prišlo do državnega udara s strani Mohamedovega strica Abul Abasa (dinastija Abasidov), pri čemer je bila pobita vladajoča dinastija Omajadov. Po udaru se je prestolnica države prenesla v Bagdad, Abas pa je bil imenovan za kalifa. Poboju je ušel le en Omajad, ki je nato l. 756 zavladal v Cordobi, njegovi pristaši pa so mu dali naziv emir. To je bil Abd Al Rahman I. Abd Al Rahmana I. so v Cordobi radi sprejeli, saj je bil član pomembne družine, katere rod je izviral iz Meke. Po prevzemu oblasti je poskušal na novo urediti državo in med seboj pomiriti sprte muslimane.

Pomembnejša oseba je bil zopet Abd Al Rahman III., ki je zavladal l. 912 in nato vladal do l. 961. L. 926 se je proglasil za kalifa, to pa utemeljil s trditvijo, da je bolj primeren od Fatamitskega kalifata, ki je bil razglašen l.

909, ime pa je dobil po Mohamedovi hčerki Fatimi, ter od Abasidov, ki naj bi bili že preveč degenerirani oz. šibki (veliko naj bi jedli in pili, pripravljali pa naj bi tudi velike pojedine). Z imenovanjem za kalifa je mislil predvsem, da naj bi bil vladar vseh muslimanov najmočnejši vladar.

Abd Al Rahman III. je vodil ekspanzionistično politiko proti krščanskemu svetu tako, da je predvsem zahteval podrejenost Leonskega kralja, l. 960 pa je celo postavil nazaj na prestol izgnanega kralja Sančota. Prav tako kot njegov predhodnik je želel pomiriti muslimane med seboj, ko pa je prišlo do nekaj uporov jih je zadušil. Pazil je na to, da na njegovem ozemlju ni bilo zatiranja kristjanov, znižal pa je tudi davke na mesta, da se ta nebi upirala.

L. 985 je vojaški poveljnik Almanzor začel z napadi na obmejne krščanske trdnjave, kar je pripeljalo do zmanjšanja udarne moči krščanskega kraljestva. Umril je l. 1002, sledili pa so mu mnogi šibki vojaški poveljniki in kalifi, kar je l. 1032 pripeljalo do razpada kalifata na 7 držav z kralji.

Pred Almanzorovo uplenitvijo Santiaga l. 997, naj bi prebivalci mesta zbežali v gore. Po prihodu v mesto naj bi pred cerkvijo naletel na meniha, ki je molil in ga vprašal zakaj je tukaj. Ta mu je odgovoril, da moli k sv. Jakobu. Almanzor mu je po tem le dejal naj nadaljuje in odšel naprej.

Med leti 1000 in 1035, ko je vladal Sančo Veliki, je ta vladar zavzel večino arabskih držav, ki so nastale po l. 1032, vendar pa je moč njegove države upadla z njegovo smrtjo, ko so si njegovi sinovi državo razdelili. To je državo tako oslabilo, da ni zdržala muslimanskega prodora, dokončno pa je pripeljalo do tega, da krščanski ostal le še Toledo.

- Valencijo je osvojil španski junak Ruy Diaz de Vivar, rojen v mestu Burgos, v pesmi, ki je bila napisana l. 1140 pa je imenovan el Cid. Umril je l. 1099;
- TALavera je ena od utrdb kraljestva Leon na S Španije;
- MUDEHARES so tisti Arabci, ki so ostali kot meščani ali kmetje v krščanskih deželah;
- Menaža troa pomeni ljubezenski trikotnik (žena – mož – ljubica; lahko tudi možki – prostitutka – možki); včasih je bilo v Franciji dokaj pomembno, da si imel ljubico oz. ljubimca, saj je bilo to nekako tudi odraz pripadnosti višjemu sloju;
- Brazilija je dobila ime po it. besedi za posebno vrsto lesa brače – žerjavica, v slov. bražilka. To je les, ki daje rdečo barvo, v Braziliji pa ta les raste v obilju;
- Venezuela je dobila ime po Benetkah; t.i. male Benatke, ker je tam veliko lagun;

Diplomska naloga: Kreta in Arabci

Arabci so prišli na Kreto iz Španije, v svojih rokah pa so otok nato držali 137 let. V Bizancu je v začetku 9. stol. vladal cesar Lev V., ki je bil nosilec ikonoklazma. Za časa svoje vlade se je pomiril z Bolgari, vendar pa je živel v neprestanem strahu, da ga bo nekdo ubil, kar pa se je l. 820 tudi zgodilo. Nasledil ga je Mihael II., ki se je moral prav ob začetku svojega vladanja spopasti z državljansko vojno, ki je divjala med leti 821 in 823. Ta vojna je bila upirjena proti ikoniklazmu. Pod Tomom Slovanom so se združile revne množice, ki so ga v Antiohiji okronale za cesarja, vendar pa je bila vsa množica po prihodu v Konstantinopel poražena. Cesar je resnično zmagal, ampak samo cesarstvo je bilo tako izčrpano, da ni moglo več držati mej.

Na arabskem ozemlju so nastale dinastije Ibridov, Sianidskih Aglabidov (znani so bili po močni mornarici, osvojili pa so tudi Sicilijo) in Tulinidov (nadzorovali so dolino Nila, bili so turškega porekla in vojaško organizirani).

Za čas vlade Hakama v Omajadski Španiji je prišlo do upora Muvaladunov in . Muvaladuni so bili po uporu izgnani. Razdelili so se v dve skupini od katerih je ena odšla v Fes, druga katero naj bi sestavljali obrtniki pa na Kreto.

V literaturi se razlikujejo letnice zavzetja Krete s strani Arabcev. Tako so podane letnice 821, med 823 in 824, med 827 in 828 ter po 830. V diplomski nalogi avtorica zagovarja prihod Arabcev med letoma 823 in 824.

To naj bi bila permanentna naselitev, saj so poleg bojnikov prišle tudi ženske, njihov kraj pristanka pa ni točno znan, vendar je mogoče, da so se izkrkali na JV Mesarskega zaliva. Širili so se hitro z urbanizacijo, glede na najdbe novcev pa naj bi bila večina naselbin locirana med Iraklinom in Gelbim. Do upora prebivalstva ni prišlo, saj izgleda, da kmetom niso zavzeli zemlje oz. jih niso obdavčili. Kreta je pod Arabci doživela razcvet, vladal pa ji je emir, ki je bil postavljen s strani Bagdadskega kalifata. Trgovali so predvsem z vinom, sirom in medom, medtem ko so olivno olje uvažali iz Sicilije in Španije.

Za 2/2 9. stol. in začetek 10. stol. je bila značilna ekspanzija islama. Bizantinci so od samega zavzetja Krete s strani Arabcev želeli Kreto dobiti nazaj, vendar so bili pri tem silno neuspešni. Resnični poraz Krete je pomenil uspešen napad na Damjeto, ki je ležala v delti Nila, kamor so pripluli s 300 ladjami, v mestu pa so našli 1000 kopij, kar je kazalo na to da Egipčani z orožjem zalagajo Kreto. Ponovno so Bizantinci prišli v Damjeto čez 6 let. Temu dejanju je sledil uspešen napad dveh združenih arabskih mornaric, ki so oplenile Solun, kjer je bilo ubitih 5000 ljudi in zavzetih 60 ladij.

Bizantinska rekonkvista se je pričela l. 961 s strani sina Konstantina Profirogeneta, cesarja Romana II. Naloga osvojitve je bila zaupana poveljniku Nikeforju II. Foki. Ta se je izkrcał tako, da je z ladij spustil stopnice – nekakšno mostišče, po katerem so prvo udarili konjeniki, ki so razbili obrambo in naredili mostišče. Po tem je zavaroval ladje pred napadom z morja, Arabci na kopnem pa so se umaknili v mesto, katerega so Bizantinci po obleganju in spodkopavanju obzidja zavzeli. Po zmagi so Bizantinci na Kreti naselili Grke in Armence. Del Arabcev je moral pobegniti v Španijo in Egipt, del pa jih je moral biti odpeljan v notranjost Bizantinskega cesarstva, kjer so bili na novo naseljeni. Iz obdobja Arabcev na Kreti so se ohranili le novci in tloris hiše v Knosu. Ostanek arabske kulture pa so tudi motivi, ki se jih najde povsod po Bizancu (orli, grifini, kače).

Bizanc v 10. stoletju

Strokovnjak za Bizanc je G. OSTROGORSKI s svojim delom Zgodovina Bizanca, Ljubljana 1961.

Pri Bizancu obstaja vprašanje ali je bil Bizanc za takrat tipična fevdalna država ali pa le nekoliko spremenjeno Rimsko cesarstvo.

Kar se tiče vere je po Tolerančnem ediktu iz l. 313 prevladalo krščanstvo, pravo države pa je bilo pravzaprav le modificirano rimsko pravo še iz časa republikanske dobe. Vojska Bizantinskega cesarstva je bila za tiste čase sestavljena dokaj klasično, z nekaterimi svetlimi izjemami – mornarica in grški ogenj, na bojnem polju pa je bila zato v primerjavi z drugimi dokaj nemobilna. Steber vojske je še vedno sestavljala pehota organizirana v falango z posamičnimi oddelki konjenice, ki so služili za hitre prodore. Prav v tej sestavi vojske pa je bil tudi razlog za njen poraz kajti po hitrosti in moči se ni mogla kosati z Bolgari, Pečenegi, Seldžuki, Arabci, kasneje s Turki in tudi ne z Z vojskami, ki so vse temeljile na hitri in prilagodljivi konjenici. Tako je cesarju Herakleju z velikimi težavami uspelo poraziti Perzijce, katere pa so kot sovražniki kmalu nadomestili Arabci, ki so l. 636 Bizantince že porazili z konjenico. Ti porazi so se nato nadaljevali vse naprej v 10. stol. V vojski so se ohranili tudi latinski vojaški izrazi, poznali pa so dve vrsti poveljnikov imenovane comes, ki so bili tudi upravniki večjega vojaškega območja in duxe. Cesar Herakleje je za jezik uprave uvedel grščino.

Rimska vojska je bila sestavljena iz več vrst enot. Tako so jo sestavljale enote, ki so stražile cesarja in so taborile v okolici Rima - Pretorijanci, nato na limitaneie, ki so bile obmejne enote, nekaj enot pa je bilo razporejenih tudi po več taborih - castra po cesarstvu. Takšen tabor je bila v začetku tudi Emona, ki je l. 14 postala municipij.

Tabori so bili pravokotne oz. kvadratne oblike z dvema glavnima ulicama in štabom v središču. Emona se je zaključila že pred Ljubljnico na današnji Vegovi ulici (Ljubljnica je takrat namreč še poplavljala), v SV pa je bil material iz obzidja in drugih stavb porabljen za zidavo.

L. 870 se je z dekreti končal IV. Konstantinopolitanski verski koncil – 8. po vrsti, na katerem je bil potrjen carigrajski patriarh Ignacij, proti kateremu pa je sprva nastopal Foti, ki se ni želel podrediti papežu v Rimu. Večinoma so bizantinski cesarji vztrajali pri zahtevah glede svoje neodvisne cerkve, vendar pa se je tudi dogajalo, da so nekateri cesarji priznavali papeža v Rimu, vendar to predvsem zato, ker so si od tega želeli pridobiti čim več koristi.

Naslednja shizma – razkol med V in Z je zopet izbruhnil l. 1054.

Na IV. Kalcedonskem koncilu so bili glavna tema pogovorov Bolgari, ki so si l. 679 podredili Slované v neposredni bližini Bizantinskega cesarstva. L. 864 se je nato kan Boris obrnil na papeža od katerega je želel dobiti krst ter kasneje tudi svojo cerkev. Na tem koncilu je prišlo do tega, da je moral papež priznati, da Bolgari v cerkvenem pogledu spadajo pod Konstantinopol, ki je nato v Bolgariji ustanovil škofijo, ki je bila v upravnem smislu pod patriarhom v Konstantinoplu. Svojega patriarha so Bolgari dobili nato l. 925, temu pa je botrovala predvsem velika moč takratnega bolgarskega cesarja Simeona.

10. stol. v Bizancu je obdobje makedonske dinastije. Njen začetnik je bil Bazilij I., ki je bil Makedonec in sprva cesarjev konjar in telesno močna oseba. V dogovoru s svojim cesarjem Mihaelom III. je ubil Mihelovega strica Bardasa, kmalu za tem pa je odstranil tudi cesarja, čemur je s strani njegovih privržencev l. 867 sledilo imenovanje za cesarja.

Baziliju I. je na prestolu sledil sin cesar Leon VI., ki je vladal med leti 886 in 912, temu pa je nato sledil Konstantin Profirogenet, ki pa je vladal od l. 912 pa do l. 959. Zadnji pomembnejši cesar iz te dinastije je bil Bazilij II., ki je vladal do l. 1025, na bojnem polju pa je porazil cesarja Samuela, kateremu je nato zajete vojake oslepil, osvojil pa je tudi V Balkan. Temu cesarju so sledili slabši cesarji, l. 1044 celo dve sestri, ki pa so skrbeli predvsem za svoje udobje. 10. stol. je bilo pravzaprav tudi obdobje vladanja vojaške aristokracije, katero je želela odstraniti in proti kateri je nastopala mestna aristokracija, kar pa je pomenilo lomljenje hrbtnice države. Takšen kandidat mestne aristokracije je bil npr. v 11. stol cesar Pselos.

Cesar Leon VI. je bil dober vojaški poveljnik in zakonodajalec. Zakone je zapisal v delu TA BAZILIKA, kar v direktnem prevodu pomeni Cesarski (zakoni). V svojih zakonih je predvsem poudaril vlogo cesarja, za katerega je trdil da je vrhovni zakonodajalec, vojaški poveljnik, branilec krščanstva, ... in ki mora biti predvsem aktiven. Cesar se je trudil, da je poslušal ljudstvo in skrbel, da je prebivalstvo v Konstantinoplu dobro živelo. Skrbel je tudi za podeželje in plačevanje davkov, katerih večina pa se je porabila za plačevanje vojske, za razne zidave in popravila, ...

Leon VI. je sprevidel kako pomembni za cesarstvo so svobodni mali kmetje, katere je smatral kot poceni vojaško silo zato jim je tudi pomagal z zakoni. Poleg ureditve davkov je določil prednost nakupa kmečke zemlje, ki so jo tako z smrtjo nekega kmeta lahko prvo kupili njegovi sorodniki, nato sosedje, sovaščani in šele nazadnje aristokrati. V mestih pa je ustanovil cehe, s čemer so bile določene cene, s tem posledično naj nebi bilo več oderuštva, organizirano pa je bilo tudi plačevanje davkov.

Poleg zakonika je pisal tudi razne druge tekste, ki pa niso bili pravnega, upravnega ali vojaškega značaja, zbiral pa je tudi prerokbe o Bizancu.

Za časa vladanja cesarja Leona VI. se je močno okrepila Bolgarija pod Simeonom, ki se je l. 913 dal kronat za cesarja in tako želel postati Leonov naslednik, vendar pa se je spretna bizantinska diplomacija domenila, da Simeona Bizanc prizna za carja Bolgarije, vendar pa je od njega še vedno višji Bizantinski cesar. Simeon je tudi dosegel, da se je njegov sin Peter poročil z eno od Bizantinskih princes Marijo.

Že za časa Rimljanov je obstajalo prepričanje, da je cesarstvo boljše od republike, ki neprestano povzroča državljanske vojne. Aristotel je tako v svojem delu Politika že pred tem zapisal, da če je nekdo resnično sposoben, da je vladar, potem je to izjemoma bolje kot pa demokracija. Podobnih misli je bil tudi sv. Avguštin v svojem delu O božji državi, ko je v grobem želel postaviti raj na zemlji, s tem je mislil predvsem božjo državo, ki naj bi se jo širilo, če bi bilo to mogoče, vsekakor pa bi jo bilo potrebno braniti. Idejam sv. Avguština pa je v 13. stol. sledil tudi Tomaž Akvinjski v svojem delu Monarh. Njegova ideja je bila, da bi ta država ljudem priskrbela tisto kar bi potrebovali oz. kar je po krščanskih nazorih bistveno za človeka na tem svetu, to pa je predvsem to, da ljudje delajo vse stvari tako, da bodo nato zveličani.

Avgustovi zakoni iz časa Rima so cesarje postavljali v ospredje in jim pripisovali velika pooblastila. Prav tako je bilo zaželeno, da naj bi bodoče cesarje vzgajali kompetentni ljudje, kot so pravniki, teologi in drugi, kajti cesarji so morali poznati pravo, upravo, vojaške zadeve in mnoge druge stvari. Tako iz zgodovine poznamo mnoge cesarje, ki so bili teoretiki na področju zakonodaje, vojaških ved in drugod in ki so to svoje znanje, do katerega so prišli tudi sami, nato uporabljali tudi v praksi.

V Bizancu sta bila takšna dobra cesarja Nikefor II. Fokas in Janez I. Cimisk, ki sta nekaj let vladala eden za drugim v času makedonske dinastije, ki je ponovno prišla na oblast po njenem končanem vladanju. V Bizancu se je večkrat dogodilo, da ker ni bilo inštrumentov za odstavljanje slabega vladarja, je potem prihajalo do urzupacij. Eden takšnih, sicer ne slab, je bil cesar Mavrikij, ki je ukazal vojski prezimiti na prostem, da bi s tem preprečil vdiranje Slovanov. Zaradi tega ukaza se mu je vojska uprla in za svojega voditelja in kasneje cesarja postavila nekega Foko (602-610), ki je pred Mavrikijem oči pobil njegovo celo družino nato pa še njega. Foko je nato nasledil kartaginski eksarht Heraklej (obstajal je še ravenski eksarht), kateremu je na oblast pomagala aristokracija. Ta je v času svojega vladanja želel vzpostaviti obrambo proti Perzijcem, zato je ustanovil teme poimenovane Arnameiakom v V Mali Aziji, Trakezijsko oz. Traško temo Tračanov na JV Male Azije in temo Antolikom.

Cesarja Nikeforja II. Fokasa je izredno hvalil Leon Diakon, ki pa drugače ni imel tako dobrega mnenja o konstantinopelskem prebivalstvu, katerega je pojmoval kot bedake, ki niso bili niti sposobni, da bi šli služiti v

vojsko. Opisuje tudi dogodek, ko so se meščani ob vojaški paradi tako ustrašili bizantinskih armenskih težkih konjenikov, da so se razbežali in se v kaosu delno pomendrali med seboj.

Grški trgovci so relativno veliko potovali po Z Evropi, medtem ko pa so bili v zgodnjem SV na temu tržišču prisotni tudi skitski trgovci in drugi. V zgodnjem SV so tako z Z trgovali predvsem Bizantinci, nato pa se je to z začetkom križarskih vojn nekoliko obrnilo in pobudo v trgovini z V so prevzela obmorska italijanska mesta z Benetkami na čelu. Bizantinci pa niso nikoli trgovali z arabskim kalifatom.

Iz tega izhaja vprašanje ali bi Bizanc lahko smatrali za proizvodno-trgovski imperij. V Bizancu sta bili trgovina in obrt s strani cesarjev pojmovani kot nekaj stranskega in te dve panogi je podpiral le cesar Anastazij v 6. stol. Bizantinci so bili znani predvsem po svetih ikonah in relikvijah, ki so bile ene iz med njihovih glavnih izvoznih produktov. Trgovci so nastopali predvsem kot posredniki z blagom iz V, trgovali pa so z tkaninami iz Damaska in Mosula – prozorna tkanina, raznimi začimbami, zdravili, dišavami in drugim. Država je smatrala, da so najpomembnejši kmetje, medtem ko so se morali obrtniki združevati v cehe, ki so nadzirali predvsem cene.

Po cesarju Herakleju je po velikih teritorialnih izgubah neki cesar v 7. ali 8. stol. naredil kmečki zakon – Nomos Gorgikos (avtor ni podpisan), v katerem opisuje kako je potrebno izvesti kolonizacijo oz. naselitev zapuščenega ozemlja, ustanovitev vasi, višino dajatev (davke je po novem zbirala vaška skupnost po grško imenovana aleléngion), če pa je bila kakšna kmetija zapuščena so morali davke plačevati tudi zanjo. Mnogi cesarji zlasti v 10. stol. so poskušali zaščititi male svobodne kmete pred tem, da bi veleposestniki kupovali njihovo zemljo, z prepovedmi ali predkupnimi pravicami. Ti cesarji so bili predvsem Nikefor II. Fokas, Janez I. Cimisk in Bazilij II., član makedonske dinastije, ki so z novelami oz. nekakšnimi manjšimi zakoni poskušali ukiniti zakone, ki so bili v korist veleposestnikom.

- cesarska rodbina Komenov iz 12. stol. je prvotno delovala v oficirski službi, svoje rodno posestvo pa je imela okoli mesta Kostemoni ob Črnem morju;
- Damaska v vseh vojnah ni osvojil nihče, tudi križarji ne; Antiohija je padla l. 969 za časa cesarja Nikeforja II. Foke, mesto Leko pa je padlo nato l. 970 za časa cesarja Janeza I. Cimiska;
- Florilegium pomeni v prevodu nabiranje cvetja (legium = nabiranje);
- džihad pomeni boj za svojo vero in ne vojne neposredno;
- Maksimius Fabius Kuntator je bil poveljnik rimske vojske, ki je z gverilsko taktiko in izmikanjem izčrpala Hanibala v Italiji;
- Kras je bil »član« prvega triumviata skupaj z Cezarjem in Pompejem; znan je bil po grabežljivstvu zato so ga Parti (imenovanje Perzijcev po rimsko), katerim se je zoperstavil, ob vpadu na njegovo ozemlje ujeli in mu v usta vlili stopljeno zlato;

Kultura in literatura

Za celotno zgodovinsko obdobje, vse od začetka, obstaja prepričanje, da so morale ženske napram moškim ostajati doma in skrbeti za otroke in dom. V večini primerov je bilo tako, vendar pa se jim je, ko so opravile svoja t.i. ženska opravila dopuščalo, da preostali čas porabijo po svoji lastni presoji. Tako so se nekatere začele ukvarjale tudi s pesnenjem in pisanjem literature zaradi česar so postale znane v zgodovini. Prva ženska pesnica, že iz obdobja antične Grčije, je bila Sapfo iz otoka Lesbos. V 9. stol. je nato živela v Bizancu nuna Kasia, ki velja za prvo žensko skladateljico. Napisala je nekaj verskih pesmi in jih upesnila za gregorijansko petje (ima nekoliko monotone tone). V 12. in 13. stol. so ji sledile tudi druge skladateljice z Z, ki so prav tako bile nune. Iz 2/2 10. stol. je znana Rosvita, ki je teme poleg Biblije in drugih verskih tekstov, vzela tudi iz del satiričnega antičnega dramatika Terencija (drugi znan dramatik je Plavt), kjer se je posmehovala negativnim krščanskim pojavom. Iz 12. stol. je znana sv. Hildegarda Brgenska, ki je pisala knjige o zdravi prehrani in zdavilstvu, v 15. stol. pa je živela Christina de Pizan, ki je v francoščini napisala delo Mesto žensk, v katerem si je z nekoliko feminističnimi idejami zamislila utopično mesto v katerem bi živele le ženske.

Bizantinski cesar je imel naziv bazileus, kar v stari grščini pomeni kralj. Latinski jezik se je v Bizantinskem cesarstvu uporabljal vse do 1/2 7. stol. z nastopom Herakleja, ki je v upravo uvedel grščino kar pa seveda ni pomenilo, da je bila latinščina popolnoma zapostavljena, saj je bila bizantinska grščina v višjih slojih slabo razumljiva brez znanja latinščine. Tako se je cesarjev dvorni svet imenoval SILENTIUM – tišina oz. v grščini tistega časa SILENTION. Tako ime se je morda uporabljalo tudi zato ker so stvari, ki so se dogajale znotraj tega telesa veljale za tajne ali pa je morala biti v njem prisotna tišina. Drugi takšen organ se je v latinščini imenoval CONSISTORIUM – biti skupaj oz. v grščini KONSISTORION.

V sodobne jezike so se prenesle tudi nekatere besede oz. končnice iz latinščine, njihova uporaba pa je bila značilna za višji sloj. Tak primer je angleška beseda narciss, ki ima dve možni množini. Prva, ki naj bi jo uporabljal bolj nižji sloj ima končnico -uses, druga ki pa je domena višjega sloja pa ima končnico -i; podobna beseda je stigma, ki ima v latinski množini končnico -ta, drugače pa je možna tudi končnica -s.

Nekakšna vzporednica z grofi na Z so bili comesi v Bizancu, katerim je bilo podrejenih več duxov. Comesi so bili nekakšni generali, duxi pa njihovi podrejeni oz. nekakšni polkovniki.

Ali je bil Bizanc fevdalna država?

Beseda fevdalizem je izšla iz besede fevd.

Gregorij Ostrogorski večkrat v svojem delu govori o fevdalni aristokraciji, vendar je pri tem potrebno vedeti, da fevd ni mislil kot vezalno posest, ampak je to besedo uporabljal za poimenovanje veleposestniških aristokratov. Potrebno se je tudi zavedati, da vsaka veleposest še ni fevdalna. Razlika v veleposestvih med Z in V je v tem, da je bila posest na Z dana od vladarja, s čemer so se spletli vezalni odnosi, medtem ko je na V posest izvirala še iz antičnih časov. Obe vrsti posesti pa so imele za delovno silo tlačane. Če pa bi rekli, da je fevdalizem še nekaj več, bi marksizem rekel, da so to odnosi med odvisnimi kmeti ali pariki in veleposestniki.

Bizanc tako ni poznal vazalnega odnosa, vendar pa so se v 11. stol. začele uveljavljati prónije (prónija-r), ki so bile namenjene za plačilo, zaradi česar bi lahko ta odnos imenovali tudi nekakšen vazalni odnos. Kljub temu pa so še vedno prevladovala stara dedna posestva iz antičnih časov.

Ta pronija kaže, da je slabilo denarno gospodarstvo v Bizancu. Državna valuta je bila od cesarja Konstantina dalje HIPERPERUS (odvisno od pokrajine kjer so ga uporabljali je dobival tudi druga imena), ki je tehtal 4,48 g in je bil tako najtežji zlatnik v zgodovini, ki se je masovno uporabljal. Ta zlatnik je bil sestavljen iz najbolj čistega zlata in seveda nekaj primesi (najčistejše zlato je 24 karatno, vendar pa je to zlato izredno lomljivo; bolj uporaben in trden postane z dodajanjem srebra in bakra – najbolj uporabno je nekako 18 karatno zlato).

V pozni antiki je bila najhujša finančna kriza v Rimskem imperiju v 3. stol., ki pa se je nekoliko omilila z cesarjem Deoklecijanom in Konstantinom v 4. in 5. stol.

Ko se je nominalna vrednost denarja v zgodnjem NV zmanjšala so cesarji pričeli obrezovati zlatnike oz. denar in iz teh ostankov delali novi denar. Realna vrednost denarja je bila manjša vendar je nominalna vrednost z dekretom ostala enaka.

Cesarjem oz. tistim, ki so dobili ta regal na Z je kovanje zlatnikov oz. denarja prinašalo dodatne zasluge cesarski blagajni. Cesar, predvsem na V, je imel svoje rudnike rude, svoje kovnice in talilce, kar je pomenilo, da je izdelava posameznega novčiča stala približno polovico njegove vrednosti zaradi česar je bil pri izdelavi denarja na dobičku. Denar je bil po izdelavi spravljnjen v obtok tako, da je cesar nakupil npr. opremo za svoje vojake za še enkrat več kot je bil vreden posamezen novček. Ko je denar tako prišel do obrtnikov in kmetom so ga ti podali naprej v obtok. Cesar je bil tako na dobičku saj je imel manj stroškov z izdelavo denarja kakor je potem nakupil.

V Z Evropi so kovali predvsem srebrn in bakren denar, ker je bilo zlato malo, medtem ko je bila na V izdelava denarja iz zlata lažja, ker so bili tam rudniki zlata. Na Z so izvorno pravico izdelave denarja imeli kralji, vendar pa so jo ti dajali naprej posameznim mestom in grofom.

Ko sta denarni sistem oz. predvsem njegova uporaba na Z rasla, je uporaba in kvaliteta denarja na V padala.

Bizanc se je pričel spreminjati od 10. stol. naprej, do takrat pa je bil le nadaljevanje pozno antičnega rimskega imperija. Nekako odločilni za cesarstvo je bil pojav Seldžuških Turkov.

Cesar Konstantin VII. Profirogenet je umrl l. 959. Na prestolu mu je sledil sin Roman II., ki pa je bil znan po tem, da je izredno rad fantaziral, da je bil osebno šibak ter da je zapadal požrtijam in spolnosti. Poročil naj bi se z krčmarjevo hčerko Anastazijo, ki naj bi veljala za lepoticco. Anastazija si je kasneje spremenila ime v Teofano. Cesar Roman II. je umrl l. 963 na lovu zaradi preobilne hrane in pijače. Nasledil ga je Nikefor II. Fokas (l. 961 je zavzel Kreto, boril se je v Siriji), ki se je poročil z Teofano ženo prejšnjega cesarja, vendar pa je bila med njem in senatom sklenjen dogovor, da njegovi morebitni potomci ne bodo mogli dedovati prestola, ampak bodo to lahko le potomci cesarja Romana II. Roman II. je imel dva sina, Konstantina VIII., ki je bil dokaj nepomemben in Bazilija II. (tudi Vasilij II.). K Nikeforju II. Fokasu je l. 968 prišlo odposlanstvo Otona I., katerega je vodil kremonski škof Liutprand Kremonski. L. 969 je prišlo do zarote proti istemu cesarju, katerega je ubil Janez I. Cimisk s katerim se je povezala Nikeforjeva žena Teofana. Janez I. Cimisk je pod istimi pogoji na prestolu nasledil Nikeforja II. Fokasa in nadaljeval z njegovimi načrti. Tako je začel z osvajanjem Sirije (vojaški poveljniki so brez njegove prisotnosti l. 971 zavzeli Lieo, nakar je pohod nadaljeval l. 975, ko se mu predajo tudi Damask, Bejrut in Cezareja. Po teh osvojitvah se je raje umaknil, ker se ni čutil dovolj močnega za zavzetje Jeruzalema in s

tem za spopad z glavnino Fatamitske vojske. Njegove osvojitve so tako segale vse do današnjega S Libanona). Janeza I. Cimiska je nasledil sin Romana II. Bazilij II. (tudi Vasilij II.), ki pa se je zanimal predvsem za Balkan.

- Pselos je bil intelektualec iz 11. stol. Znan naj bi bil dogodek, da je nekdanjemu cesarju Romanu IV., ko se je le ta vrnil iz bitke proti Seldžukom, v kateri je izgubil, nazaj v Konstantinopel dejal, da bo sedaj lahko postal menih in da bo lahko gledal na svet z notranjimi očmi, kajti na poti domov so Romana ujeli državni prevratniki, ki so ga odstavili in imenovali novega cesarja, pri tem pa njega oslepili in ga tako onemogočili, da bi se maščeval;
- pred prihodom Liutpranda, so na Bizantinski dvor l. 969, s strani bolgarskega carja Petra Simeonovega sina prišli odposlanci, ki so od cesarja Nikeforja II. Fokasa zahtevali pojasnilo zakaj več ne plačuje vsakoletnega tributa za mir. To je Nikeforja tako vznemirilo, da je dal odposlance javno prebičati, nakar je zaradi tega izbruhnila vojna v kateri pa so Bolgari izgubili, kajti niso bili več tako močni (l. 971 Bolgari izgubijo svojo neodvisnost, kajti poraženi so s strani Janeza I. Cimiska);

Kijevska Rusija

Glavni vir za zgodovino Kijevske Rusije je Nestorjeva kronika. Nestor, po katerem je kronika dobila ime, je bil po vsej verjetnosti menih v Kijevu, vendar pa ni bil sam avtor celega dela. Nestorjevo kroniko/letopis/anale so pričeli pisati nekako ob koncu 11. stol. in z delom nadaljevali nekaj deset let nakar je bilo delo dokončano za časa vlade kijevskega kneza Vladimirja Monamaha (1113-1125) (priimek Monamah je pripadal družini, ki je spadala med visoko bizantinsko mestno aristokracijo).

Prvič je bilo to delo prepisano l. 1377, ta prepisana verzija pa je tudi edina, ki se je ohranila do danes. Ker je to edini znan izvod te kronike se pri tem postavlja vprašanje ali je bila ob prepisu kronika jezikovno prepisana v sodobnejši jezik ali pa je bil prepis, kar se tiče jezikovnega področja, identičen oz. nespremenjen. Če je bil prepis neokrnjen bi to pomenilo, da imajo znanstveniki danes besedilo, ki vsebuje ruščino iz konca 11. stol. drugače pa bi to pomenilo, da imajo besedilo, ki vsebuje jezik iz 14. stol.

Nestorjeva kronika velja za prvo pripovedno delo napisano v katerem od slovanskih jezikov in je zato zelo cenjena med slovanskimi narodi. Res da poznamo še starejše Brižinske spomenike, ki so prirejeni molitveni obrazci in Avguštinov življenjepis pisan v starocerkvenoslovanščini iz začetka 11. stol. (za starocerkvenoslovanščino se domneva, da je bil to nekakšen današnji eksperendo oz. umetno tvoren in posledično univerzalni jezik), vendar pa je Nestorjeva kronika prvo takšno delo napisano v tolikšnem obsegu.

Nestorjevo kroniko bi lahko primerjali z anali, ki so se pisali v Z Evropi, vendar se od njih razlikuje po tem, da v njej zgodba bolje teče in se neprekinjeno nadaljuje in poleg tega pa vsebuje tudi veliko letnic. Zgodba v Nestorjevi kroniki govori o vladarski dinastiji, medtem ko je v analih za vsako leto navedenih toliko podatkov (predvsem na koncu) ob glavni temi oz. zgodbi, ki se prav tako dotika vladarja in dinastije, da ti postanejo kar nekoliko nepregledni.

Včasih so to knjigo izredno hvalili, vendar so se pojavili njeni kritiki. Tako je Grekov zapisal, da se ne more strinjati z tako zgodovino kot je opisana v kroniki ter da dvomi, da je vladarska dinastija potomec Vikingov Variagov. Grekov je napisal tudi celo poglavje o pokristjanjevanju Rusije, vendar pa v njem niti enkrat ni zapisal kdaj naj bi se to zgodilo. Grekov je tako eden od tipičnih predstavnikov ideološke zgodovine oz. kritike, zaradi drugačne vsiljene miselnosti. Taki ideološki pristopi so značilni zlasti za nekdanje V dežele, ki so bile pod Stalinovim vplivom.

Vendar je kljub tem očitkom Nestor za nekatere teme v zgodovino pisju edini in najbolj izčrpen vir, saj so nekateri avtorji na Z v določenih temah pisali le fragmente v primerjavi z Nestorjem.

L. 862 so Varijagi (njihovo ime je neznanega izvora, drugače pa so se imenovali tudi Rusi iz tega imena pa je kasneje prišlo tudi ime za deželo) zavzeli pokrajino Novograd, na območju današnje S Rusije, z istoimenskim mestom, ki je postalo njihova prestolnica. Začetnik vladarske dinastije je bil Rurik – RURIKOVIČI, ki je vladala do 16. stol. L. 882 je Oleg (vladal do l. 911) zavzel tudi Kijev in združil obe veliki področji v skupno državo. Tej državi so vladali Vikingi, medtem ko so bili Slovani v podrejenem položaju. Varijagi so si tako od S proti J podredili plemena Slavine, Severjane, Poljane, Dubljane in najbolj na J Uliče.

V 10. stol. je vladal Olekov sin Igor (ime je možno povezati z skandinavskim imenom Ibor). L. 944 je prišlo do pohoda skandinavskih bojevnikov proti Bizancu, vendar pa se je Bizanc odkupil s trgovskimi pogodbami. Igorja so l. 945 ubili Drevljani, ko je tam pobiral državne davke. Po končanem pobiranju davkov naj bi glavnino svoje vojske poslal nazaj v prestolnico, nakar je želel pobrati nekaj denarja še zase. To je Drevljane tako vznemirilo, da so se Igorju uprli in ga skupaj z njegovim maloštevilnim spremstvom ubili. Za uboj Igorja se je Drevljanom sprva maščevala njegova žena Olga kasneje pa še njegov sin Svjatoslav. Ker se je Olga žela pokristjaniti je sprva l. 957 odšla v Konstantinopel kjer naj bi se ob srečanju z njo vanjo zaljubil cesar Konstantin Profirogenet VII. Poleg tega je poslala odposlanstvo tudi Otonu I. od katerega je l. 961 prišel neki škof, ki je Olgo želel pridobiti v Z cerkev.

Svjatoslav se je l. 972 z Bizancem spopadel za Bolgarijo, vendar pa ga je cesar Janez I. Cimisk obkolil, nakar je prišlo do obojestranskega dogovora o umiku. Svjatoslav je tako kot oče vojsko razdelil na dva dela in z majhnim oddelkom hitel domov, medtem ko mu je glavnina vojske sledila. Na poti v Kijev so ga pozimi l. 973 ob Njepru premagali in ubili Pečenegi. Njegov sin Vladimir (980-1015) se je povezal z Bizancem in želel sprejeti krščanstvo, vendar pod pogojem, da bi se poročil z Ano sestro Bazilija II. (tudi Vasilij II.) in Konstantina VIII. Ana se sprva ni želela poročiti z »barbarom«, vendar sta jo brata le pregovorila tako, da je do poroke prišlo l. 988 kasneje pa je poroki sledilo tudi pokristjanjenje Rusije. Svjatoslava je krstil Hersonški škof, ki je vodil tudi pokristjanjenje Kijeva v reki Nijeper, ko so morali vsi meščani izbrati med krstom ali smrtjo po ukazu Svjatoslava.

Prva križarska vojna

Literatura:

- Runciman;
- Grousset;
- Röhrich;
- Richard;
- predstavnika bolj publicistične literatue:
  - o Frischler;
  - o Tate.

V 10. stol. se je Evropa v vseh pogledih okrepila zato si je lahko privoščila delno ekspanzijo, seveda preko vojaških osvojitvev. Te vojne so bile omejene predvsem na V in osvojitve svetopisemskih krajev. V njih je večinoma sodelovala vsa latinska (glede na jezik) oz. katoliška Evropa. Tako je prišlo do tvorjenja križarskih vojsk katere so v veliki večini sestavljali Francozi in je bila posledično francoščina (pravzaprav J francoščina t.i. jezik languedok) zato tudi eden od jezikov, ki je bil močno zastopan v vojski in katerega se je v največjem obsegu govorilo v Jeruzalemskem kraljestvu. Zaradi take prisotnosti Francozov so križarje v arabski književnosti poimenovali tudi kot Franke in seveda latince. Poleg Francozov pa so bili v križarskih vojskah močno zastopani tudi Angleži in Skandinavci.

Križarji in križarska vojna prihaja od besede križ (cruciata - lat. križarska), katerega so vojaki imeli prišitega tudi na obleki, drugače pa so ga uporabljali tudi romarji. V 12. stol. lahko v virih zasledimo, da so križarji poimenovani tudi kot romarji (romar pride od besede peregrinus, ki je v starem Rimu pomenila nekakšnega potepuha oz. tujca, ki živi na ozemlju cesarstva), drugače pa so se tako oz. oboroženi romarji imenovali tudi križarji sami.

Možne definicije križarskih vojn:

- to so vojne, ki so se dogajale za osvojitve božjega groba oz. v namen njegovega branjenja;
- tiste, ki so bile proglašene za takšne iz strani papeža lahko definiramo tudi kot vojne za obrambo cerkve npr. pred poganskimi Rusi, med Švedi in Finci, proti Turkom, ... – zadnja takšna od papeža proglašena bitka oz. vojna se je odvijala l. 1444 pri Varni. Ko je v bitki padel tudi papežev legat s svojim oddelkom je Ivan Hunjadin s svojimi Ogri prosil poljskega vladarja Vladislava III., če se lahko umakne, kajti bitka je bila zaradi sovražnikove številčne premoči izgubljena. Po Hunjadinovem umiku se je Vladislav III. z preostankom vojske pognal v napad kjer je bil premagan.
- vse elemente križarske vojne je imela tudi rekonkvista v Španiji, ki se je začela že v 8. stol., vendar pa ni bila potrjena od papeža zato jo ne moremo tudi smatrati kot takšno. Priznani avtorji so trdili, da je bil to dogodek, ki se je dogajal še pred izumom besede.

Glede križarskih vojn se pojavlja vprašanje katere vojne oz. pohode lahko štejemo za take in s tem posledično vprašanje, koliko je sploh bilo teh vojn; ali 7, ali več kot 7, ali manj? Dva takšna dogodka sta bila t.i. otroški križarski vojni l. 1212, ko so otroci sami zaradi oznanjanja pridigarjev, ki so trdili, da bodo Jeruzalem lažje osvojili nedolžni otroci, kot grešni vojaki, odšli proti Jeruzalemu. Otroci, ki so bili povprečno stari okoli 14 let, nekateri tudi manj, drugi več, so prišli v J Italijo, kjer so jih trgovci zvalili na svoje ladje in jih prodajali kot sužnje, med drugim tudi Saracenom. Nekaj teh otrok je ostalo tudi v Italiji, kjer so jih ljudje lepo sprejeli.

Drug oz. tretji takšen pohod, pa je bil pohod Ludvika IX. l. 1270, ki je z izkrcanjem v Tunisu, s pohodom preko S Afrike želel iz Z strani osvojiti Egipt. Načrt mu ni uspel saj je kmalu po nekaj začetnih uspehih umrl.

Zgodovinopisje pa ima pri preučevanju vojaških dogodkov težave tudi zaradi pretiravanja oz. »navijanja« števil. To je posledica mišljenja, ki se večkrat ponovi, da je tistih, ki se borijo za pravo stvar v spopadu

vedno manj in sovražnikov več, saj tako izgleda dejanje, pa tudi, če se izgubi, bolj herojsko. Takšen opis bitke je bil podan tudi ob zavzetju Antiohije, ko so v začetku junija 1098 popolnoma lačni in utrujeni križarji sicer zavzeli mesto, vendar se je Turška posadka umaknila in zaprla v stolp nad mestom. Ker križarji stolpa niso mogli zavzeti so začeli trditi, da se je vanj zaprla 100.000 Turkov. Podoben primer je tudi bitka med Aleksandrom Velikim in šahom Darijem, Cortezove bitke v srednji Ameriki in poročila partizanskih bitk.

L. 910 je bil ustanovljen pomemben samostan Cluny v katerem se je ustanovilo gibanje iz katerega je kasneje prišlo več papežev. Tako je bil prvi papež, ki je v pismih pisal o Z pomoči Bizancu pred Seldžuki, papež Gregor VII., ki je imel v mislih poleg tega tudi spreobrnjenje Bizanca v Z krščanstvo. Te načrte je moral kmalu opustiti, ker se je zapletel v investiturni boj.

V poznem 10. in začetkih 11. stol. je prišlo do ideje Božjega premirja oz. Treuga Dei, ki je predvideval, da bi se fevdalci in tudi kralji na Z oz. v krščanskem svetu, prenehali boriti med seboj, saj se je s tem krhala enotnost in moč Evrope. Bojevanje je bilo v teoriji sicer dovoljeno, vendar je bilo močno oteženo, saj so boji lahko potekali le od ponedeljka zjutraj pa do srede zvečer, prav tako pa se bojevali niso smeli ob praznikih. Če se fevdalci niso zmenili za pravila jih je lahko doletela kazen; v Franciji pa je bila ustanovljena tudi posebna milica, katero so sestavljali kmetje in nižji plemiči, ki so posredovali v primerih spopadov in jih poskušali umiriti.

Dogodki:

- l. 1085 pade taifa Toledo, eno od sedmih muslimanskih kraljestev na Iberskem polotoku;
- l. 1092 Normani zavzamejo Malto, Sicilijo in J Italijo;
- l. 1097 El Cid osvoji taifo Valencio.

Povod za križarske vojne je bila obmejna bizantinska trdnjava Mansikert. L. 1071 so Seldžuki večkrat vdrli na bizantinsko ozemlje, zato se je proti njim odpravil cesar Roman IV. z 20.000 glavo vojsko. Ob prihodu na bojno polje je Roman vojsko razdelil na dva dela. Prvemu delu, katerega so večinoma sestavljali Grki, 2.000 Francozov, Vikingi in drugi najemniki, je poveljeval sam, drugo skupino pa so sestavljali večinoma Kumani, ki so bili po veroizpovedi muslimani (okoli 5.000) in Grki. Prvi se je z Seldžučsko vojsko spopadel cesar, ko pa bi se v boj morala vključiti tudi druga skupina, je ta zaradi predhodnega dogovora z Seldžuki le čakala in šele po bitki prišla izropat mrliče. Bizanc je bil zaradi tega poraza izredno oslavljen in praktično brez vojske, zaradi česar so Seldžuki v sledečih 20 letih zavzeli skoraj celo MA. L. 1091, ko je umrl šah Melillz, so prišli že skoraj do Konstantinopla in si v Nikeji postavili prestolnico. Takšno napredovanje Seldžukov v MA pa je omogočila tudi vojna med Normani iz J Italije, ki so bili pod poveljstvom Bohemonda Tarantskega in Bizancem, ki je trajala med leti 1081 in 1085. V tej vojni je Bohemond Tarantski poskušal uničiti Bizanc, zato se mu je novi cesar Aleksej, iz vojaške dinastije Komnenov, ki je zavladovala l. 1081, zoperstavil z vsemi silami.

Po vojni se je cesar Aleksej za pomoč proti Seldžukom, preko pisem, obrnil na vladarje Evrope in papeža Urbana II. (1088-1099). Ta se je nato marca 1095 udeležil generalnega koncila v Piacenzi, na katerega so prišli tudi bizantinski odposlanci, ki so prosili za pomoč proti Turkom. Papež je njihovi prošnji ugodil (zapis tega koncila lahko preberemo v Mansijevi zbirki tekstov iz koncilov). Nov koncil je bil sklican 27. novembra 1095 v Clermont Ferrandu. Na tem koncilu je papež Urban II. imel svoj znani govor v katerem je razglasil križarske vojne. Jean Richard v svoji knjigi celo trdi, da je bil ta govor kasneje sestavljen s strani humanistov.

V tem govoru je papež zbrani množici povedal za dejanja Turkov, ki jih počno bratom kristjanom. Trdil je, da naj bi zatirali vero in cerkve spreminjali v hleve. Nato reče, da zibelka krščanstva trpi pod njihovim jarmom in da je potrebno osvojiti Jeruzalem. Potem se vpraša kdo bo šel in hkrati odgovori naj grede vitezi (lat. Militez, kar pa pomeni višji sloj oz. plemstvo) in duhovniki. Pri tem se razjezi na plemstvo, ker toči le krščansko kri in jih prosi naj prenehajo s svojimi slabimi navadami ter naj gre v vojno, za katero bodo poplačani z zemljo v novo osvojenih pokrajinah, poleg tega pa bodo poplačani tudi v nebesih pri Bogu.

Zaradi odhoda plemičev in njihove velike zadolženosti so države sprejele zakone, ki so ščitili križarje pred oderuhi, kajti vsi dolgovi so bili zamrznjeni in se jih ni smelo terjati od družine, ki je ostala doma, poleg tega pa je njihovo posestvo moralo ostati nedotaknjeno. Cerkev pa je dovolila, da se križarji, če padejo med bojem in da ni v bližini nobenega duhovnika izpovejo svojih grehov tudi navadnim laikom oz. tovarišem.

Prvo so se v te boje zapodili preprosti ljudje, ki so sestavljali dve skupini. Prvo skupino iz S Francije je vodil neki Peter, drugo skupino iz Porenja pa je vodil neki Walther brez zemlje oz. imetja. Na bizantinsko ozemlje je septembra 1096 prvo prišla Waltherjeva skupina iz Nemčije, ki pa je v Srbiji v okolici Niša pričela pleniti in ropati prebivalstvo. Na to dejanje je odgovorila bizantinska vojaška posadka, ki jih je nekaj pobila, vendar je morala nato prenehati s preganjanjem, zaradi intervencije cesarja. Lepše so sprejeli Petrovo skupino, nakar

sta bili obe skupini pospremljeni v Bizanc, kjer so jih sprejeli kot goste. Čez čas sta se obe skupini proti cesarjevi volji odpravili čez Bospor, kjer pa so bili poraženi, voditelja pa naj bi se rešila. Tema dvema skupinama so sledile še tri skupine, ki pa niso prišle preko Ogrske, saj so jih Ogrji na svoji meji odbili z vojsko, zaradi strahu pred težavami, ki jim jih je povzročila Waltherjeva skupina. Te skupine so se nato obrnile in začele po mestih na katere so naletele pobijati Jude.

Viteški oz. plemiški oddelki so se na vojno pripravljali bolj počasi, saj so verjetno morali zbrati vsa potrebna sredstva. Prvi križarski vojski, ki je odšla v Bizanc je kot papeški legat poveljeval Ademar. Ta je imel pod sabo več poveljnikov s svojimi skupinami (našteti po njihovo moči in pomembnosti):

- **I. skupina:** grof Rajmond (grofiji TOULSA in PROVANSA) je imel največje število vitezov – okoli 20.000, ki so bili večinoma njegovi vazali;
- **II. skupina:** vojvoda Gottfrid (vojvodina LOTARINGIJA) z bratom Baldrinom;
- **III. skupina:**
  - o vojvoda Robert (vojvodina NORMANDIJA) je imel skupino iz srednje in S Francije; bil je brat angleškega kralja Viljema II., ki ga je tudi poslal v vojno, vendar vazalno zaprisego pa je dal Francoskemu kralju;
  - o grof Robert (grofija FLANDRIJA);
  - o grof Štefan (grofija BLOIS) – njegov sin je kasneje postal angleški kralj. V vojno ga je poslala njegova žena za svojo lastno slavo in ime. Ko se je prvič vrnil iz pohoda brez večjih uspehov se je tako razjezila, da ga je takoj poslala nazaj, nakar je padel v bitki pri Rambli.
- **IV. skupina:** Bohemond in Tarend (Normana iz J ITALIJE);
- **V. skupina:** grof Hugo (grofija VERMANDO) je bil brat Francoskega kralja.

Vseh pet skupin je imelo nalogo, da se srečajo v Konstantinoplu, medtem ko so si pot izbrale same. Prva skupina je tako na pot krenila že poleti 1096, zadnja pa spomladi 1097. I. skupina (grof Rajmond) odide iz J Francije, preko S Italije, čez Dalmacijo do Bodina, nakar pri Draču pride na Bizantinsko ozemlje in pot nadaljuje preko J Makedonije v Konstantinopol. II. skupina (vojvoda Gottfrid) iz porečja Rena odide preko Ogrske in nato naprej v Konstantinopol. III. (vojvoda Robert, grof Robert in grof Štefan) in V. (grof Hugo) skupina grede preko Italije na J kjer najamejo ladje in odplujejo v Albanijo od koder grede po znani poti Via Egnatia do Konstantinopla. IV. skupina (Bohemond in Tarend) iz J Italije odplujeta v Albanijo in tako kot prejšnji skupini pot nadaljujeta po kopnem do Konstantinopla.

Vse skupine z poveljujočimi poveljniki se zberejo pred Konstantinoplom do maja 1097. Takrat bizantinski cesar od vseh zahteva, da mu dajo vazalno prisego, ki bo veljala na ozemljih, ki jih bodo osvojili v Siriji. Na to cesarjevo željo pristanejo vsi razen grofa Rajmonda, ki trdi, da je on dal takšno zaprisego le svojemu vladarju in nikomur drugemu. Kmalu po prehodu čez Bospor pridejo do Nikeje, katero začno oblegati, vendar pa se ta preda cesarju neposredno. Zaradi izgubljenega plena in zmage sicer jezni odidejo naprej ter se 1. julija 1097 pri Dorileji spopadejo z Seldžuki, katere premagajo. Oktobra še istega leta začno oblegati Antiohijo, ki pade šele junija 1098.

Kneževina Antiohija

V Rimskem imperiju je bila Antiohija šesto največje mesto. Kasneje je v mestu živel precejšnje število kristjanov, v njem pa je bil tudi sedež antiohijskega patriarha. Ustanovljena je bila že za časa vlade Selevkidov v Siriji in tudi ime je dobila po enem od vladarjev. Mesto so večkrat pretresali potresi, l. 610 pa ga je prizadelo Perzijsko plenjenje. L. 969 so mesto, tik pred smrtjo bizantinskega cesarja Nikeforja II. Fokasa, zavzeli njegovi poveljniki. To ogromno mesto z veličastnim obzidjem, ki je imelo vsega skupaj 360 obrambnih stolpov so nato l. 1086 zavzeli Seldžuki.

To je bilo skozi vso zgodovino močno trgovsko mesto, ki pa je zaradi muslimanske ekspanzije zašlo v zaton. Ob bližanju križarske vojske je antiohijski emir Šian za vojaško pomoč prosil okoliške muslimanske pokrajine. Posamezne dežele so se mu, sicer z ne prevelikim navdušenjem, odzvale in poslale vojsko vendar je ta pred Antiohijo prišla šele dva dni po padcu mesta. Klicu za vojaško pomoč pa se tudi niso odzvali Egipčani, kajti bili so v sporu z Seldžuki, katerim so odvzeli Libanon in Bejrut. Ti so se v vojno proti križarjem vključili šele takrat, ko je bilo neposredno ogroženo njihovo ozemlje, torej takrat, ko so križarji začeli napadati Bejrut in Jeruzalem. Po začetku teh spopadov pa so boji križarjev potekali večinoma izključno z Egipčani.

Pred zavzetjem Antiohije so se poveljniki križarske vojske sprli med seboj, kajti Bohemond je mesto želel osvojiti zase in sreča je bila na njegovi strani. Ravno takrat je do njega prišel neki degradirani Seldžuški vojaški poveljnik, ki je poveljeval še dvema obrambnima stolpoma v Antiohiji in se z njim dogovoril, da mu bo proti plačilu (ta poveljnik je bil degradiran in zadolžen zaradi hezardiranja) prepustil svoje

položaje. Bohemond je zgrabil priložnost in ponoči je, ko je bil dan znak, nekaj njegovih vojakov splezalo na ta dva stolpa in prevzelo kontrolo nad vrati. Križarska vojska je sprva dala znak kot, da se umika od mesta, vendar se je nato obrnila in vdrla skozi zavzeta vrata in osvojila mesto. Po zavzetju, mesto ni takoj dobil Bohemond, ampak si ga je moral prisvojiti s silo, ko je razorožil stražo drugega poveljnika, ki se je nato po prepričevanju drugih mestu odpovedal.

Še pred obleganjem se poveljniki sprejo tako, da se od armade odcepi Baldrin, ki februarja 1098 zavzame Edeso in si ustvari svojo grofijo. Jeruzalem jim končno uspe osvojiti 15. julija 1099 (Saladin ga je osvojil nazaj l. 1187), pri tem pa pride tudi do poboja mnogih kristjanov, ki so pričakali križarsko vojsko, saj križarjev pri pomorih ni zanimalo kdo je musliman in kdo kristjan, saj naj bi se s tem vprašanjem ukvarjal Bog.

Po velikih dosežkih križarjev prve križarske vojne je prišlo do tvorjenja štirih križarskih držav, od katerih pa je imela vsaka poseben položaj. Te štiri države so bile:

- Jeruzalemsko kraljestvo (1099-1187; 1229-1244);
- grofija Edesa (1098-1146);
- kneževina Antiohija (1098-1268);
- grofija Tripolis (1102-1269).

Jeruzalemsko kraljestvo je tako imelo svojega kralja in zbor vazalov in je bilo neodvisno kraljestvo. Grofija Tripoli in grofija Edesa sta bili nekakšni avtonomni grofiji, njihovi grofi so dajali vazalno zaprisego večinoma Jeruzalemskemu kralju. Nato pa je bila še kneževina Antiohija, njeni vladarji pa so večinoma dajali vazalno zaprisego Bizantinskemu cesarju, ki je to ozemlje tudi smatral za svoje, nekajkrat pa tudi Jeruzalemskemu kralju. En vladar je dal celo dve vazalni zaprisegi (dajanje dveh vazalnih zapriseg različnim seniorjem je bilo že pred 12. stol. v Evropi popolnoma uveljavljeno, vendar pa so bile vazalne zaprisege tukaj vezane na fevde, ki jih je lahko neki plemič dobil od dveh različnih seniorjev. Kasneje se je uveljavilo, da je eden od seniorjev od katerih je plemič dobil zemljo postal **LIGUS** oz. je postal senior na katerega je bil vezan in kateremu je v primeru sovražnosti moral prvo priskočiti na pomoč. Zopet pa se je dogajalo, da se je vazal na takšen način zavezal večim seniorjem, zato se je v primeru sovražnosti med dvema njegovima seniorjema skliceval na to, da je zavezan obema in tako ostal nevtralen).

Bizantinski cesar je vsem novo nastalim ozemeljskim enotam razen Antiohije priznal samostojnost pod njihovimi lastnimi vladarji, vendar pa se je enkrat zgodilo, da je cesar Janez II. Komnen želel oditi z vojsko na romanje v Jeruzalem, kar pa so Z križarji pojmovali kot vojaški pohod, zato so se tem cesarjevim namenom uprli, nakar je cesar le popustil. To dejanje Bizantinskega cesarja ni bilo posledica terjanja novih ozemelj, ki bi bila tako priključena cesarstvu, ampak verjetno odraz želje in načrtov, ki so tleli na bizantinskem dvoru od Justinjana naprej in ki so predvidevali obnovitev mej cesarstva v obsegu kakršne so bile ob njegovi vzpostavitvi. Poleg te ideje pa je bila verjetno tudi prisotna ideja, če ne drugače pa v ozadju, da bi se cesarstvo razširilo po vsem svetu kot zaščitnik krščanske vere (takšno idejo je nato prevzel tudi Ruski car in se oklical za zaščitnika pravoslavcev in pravoslavne vere v Turškem cesarstvu ter nato upore tega prebivalstva izrabljaj za ozemeljsko širjenje).

Ideologijo Bizantinski cesarjev je v svojem delu dobro opisala Ahrweilerjeva. Bizantinci niso tako prvenstveno mislili na ozemeljsko ekspanzijo, ampak predvsem na širjenje krščanstva. Njihova prva stopnja širitve naj bi obsegala ozemlja treh križarskih držav brez Jeruzalemskega kraljestva, do koder naj bi segala meja cesarstva pred napadom Seldžukov.

Antiohijo je l. 1098 dobil Bohemond, kjer pa se je obnašal kot nekakšen samodržec in ni priznaval nobene vrhovne oblasti. Prav tako ni reagiral na cesarjeve zahteve po vrnitvi mesta. Po spletu večih dogodkov se je kasneje Bohemond vrnil v Evropo in zbral svojo vojsko s katero je šel napasti cesarja. Po izkrcanju na Draču je prešel v napad (1107/8), vendar ga je cesar v neki bitki obkolil in prisilil k predaji. Prišlo je do podpisa t.i. Devolskega sporazuma v katerem je moral Bohemond cesarju obljubiti vazalno zaprisego (s tem je cesar formalno dobil Antiohijo), podrejenost sebe in vseh svojih Normanov v Antiohiji, obljubiti pa je moral, da bo v Antiohijo lahko prišel pravoslavni patriarh (ta del pogodbe se ni nikoli izvršil). Po tej pogodbi se je Bohemond Osramočen vrnil domov.

Druga križarska vojna

Povod za drugo križarsko vojno je pomenil padec grofije Edese l. 1144 (zadnji Edeški grof je bil Joscelin II., iz družine Kurne. Njegov oče Joscelin I. je pripadal prvi generaciji križarjev in je umrl ob nekem roparskem vpadu Seldžukov, ko je moral kljub ranam iti v napad, ker se pač njegovemu sinu ni dalo. V napadu je zmagal vendar je podlegel starim ranam; Edesa je današnja Urfa). Padec te grofije je imel velik vpliv v Evropi tako, da je cistecijanski menih sv. Bernard začel zbirati vojsko. Njegovemu klicu sta se odzvala tudi Francoski kralj Ludvik VII. in Nemški vladar Konrad II. Svoj bojni krst s Seldžuki sta doživela v MA v l. 1148/9, kjer so bile njune vojske zdesetkane, vendar sta kljub temu prišla v

Jeruzalem. Tukaj je vojni kolegij določil za tarčo napada Damask, ki pa ga križarjem po šest tedenskem obleganju ni uspelo zavzeti, zato so se vrnili in s tem končali drugo križarsko vojno.

Prvi Edeški grof je bil Balduin brat Gottfrida Lotarinškega, ki je bil tudi prvi Jeruzalemski kralj. Krono je po njem l. 1100 podedoval Gottfridov brat Balduin, ki je s seboj v Jeruzalem pripeljal tudi svojega kaplana Fulcheriusa.

Tretja križarska vojna

Povod za to vojno je bila sprva bitka pri Hattinu l. 1187, kjer je Saladin premagal križarsko vojsko, kar je posledično pripeljalo do padca Jeruzalema in zavzetja skoraj celotne Jeruzalemske države.

Bitka pri Hattinu l. 1187

Povod za to bitko je bilo Saladinovo obleganje mesta Tiberias na Z obali Galilejskega jezera, kar pa je pomenilo začetek Saladinove ofenzive na krščansko ozemlje, po tem, ko je sam dokončal prizadevanja svojega predhodnika in strnil obroč okoli krščanskih dežel.

O bitki je na muslimanski strani poročal Ibn al-Atir, ki je kasneje napisal tudi delo Svetovna zgodovina.

Bitka se je odvijala poleti v začetku julija v bližini mesta Tiberias in seveda Galilejskega jezera. Cel dan je vladala velika vročina tako, da so križarji na hrib Hattin prišli že močno žejni, prav tako pa se tudi ponoči niso mogli ohladiti saj je Saladin okoli njih kuril ognje, ki so ustvarjali vročino, katero je nato pihal veter direktno v položaje križarjev. V obupu so križarji nekajkrat prišli v napad, vendar jim ni uspelo predreti obkolutve in s tem priti do sveže vode, katero so v ozadju neprestano videli. Enkrat je bil Saladin nekoliko odbit, vendar je nato, ko je prišel v protinapad popolnoma porazil križarje, ki so bili tako utrujeni, da niso mogli več držati svojega orožja. Večino ujetnikov je Saladin prizanesel, med njimi tudi Jeruzalemskemu kralju in s tem znova pokazal kako viteško se zna vesti.

Prvi se je klicu za osvoboditev Jeruzalema odzval že priletni Nemški cesar Friderik I. Barbarosa, ki je z vojsko prišel v MA, vendar pa je v Kilikiji v reki Salef utonil zato je njegova vojska razpadla. Nekaj se jo je vrnilo domov, nekaj pa jo je pod vodstvom Barbarosinega sina nadaljevalo pot. Po morju sta priplula Rihard I. Levjesrčni in Filip II. Avgust. V tej vojni je Rihard I. Levjesrčni l. 1190/1 zavzel Akon in ustanovil novo Jeruzalemsko kraljestvo poimenovano tudi Akonsko kraljestvo. Na poti nazaj je zavzel tudi Ciper, katerega so kasneje dobili Lusinjani, od katerih pa so ga dedovali Benečani (od l. 1571 je Ciper Turški).

- KERAG je arabska beseda za romanski grad z štirimi stolpi na vogalih;
- Šiiti so duhovni potomci Alija, Fatinega (Mohamedova hčerka) prvega moža, medtem ko so bili fatamidi krvni potomci Fatinega drugega zakona;

SEMINAR – dr. Janez PERŠIČ

Prokopij

Prokopij iz Cezareje je napisal dela:

- Tajna zgodovina;
- Zgodbe v Konstantinoplu;
- Vojna s Perzijci, Vandali.

Prokopij je dal veliko na usodo, ki naj bi po njegovem mišljenju imela velik vpliv na življenje človeka.

Trije veliki Kapadočani pa so bili tudi Bazilij Veliki (4. stol.), ki je bil začetnik V mašeništva in še dva druga Gregorja.

Prokopija je prevedel K. Gantar, bral pa ga je tudi Finžgar, ki je zaradi vpliva, ki ga je delo pustilo na njem napisal svojo knjižno uspešnico Pod svobodnim soncem. Gantar je Prokopija imel za zadnjega velikega grškega zgodovinarja, ki naj bi od Herodota povzel način fabuliranja, od Tacita pa prevzel vdanost v propad cesarstva.

Prokopij je bil doma iz Cezareje s področja današnjega Izraela v bližini pristanišča Aka. Sprva je študiral doma, nato pa je odšel v Gazo od koder je prišel v Konstantinopel, kjer so ga postavili za uradnega tajnika vojskovodje Belizarja v vojni proti Vandalom (v svojih delih je malo pisal oz. uporabljal letnic).

Njegovo prvo vojaško delo sta bili dve knjigi Vojna s Perzijci, ki jih je pisal za nazaj, po spominu, medtem ko je vojno z Vandali tudi sam doživel. Pisal pa je tudi o vojnah z barbari na V in Z.

Po Prokopijevemu mnenju obstajajo trije tipi intelektualcev: govorniki, ki so domiselni, pesniki, ki fabulirajo in zgodovinarji, ki so resnicoljubni.

V svojem delu se je dotaknil tudi smrti cesarja Arkadija I. 395 na V. Večji del 5. stol. pa izpostavlja vojne s Perzijci, l. 532 pa je v sklopu Perzijskih vojn opisal tudi cesarico Teodoro, ki je ni popolnoma spoštoval, vendar je priznal, da se je ta v starejših letih odlikovala v pomembnem retoričnem govoru, ko je ob uporabi Bizancu (NIKA) moža Justinjana zadržala v mestu.

Katerega leta je bila kuga v Bizancu?

Kuga je bila izredno huda, saj naj bi skoraj iztrebila človeštvo. Izvora ji ni bilo mogoče določiti. Udarila je med vsemi stanovi brez razlike in med ljudmi vseh starosti, ljudje pa so obolevali ob vseh letnih časih. Prokopij je trdil, da je kuga sprva izbruhnila v Peluziji (v delta Nila) od koder se je razširila proti Palestini in v Egipt ter naprej po ustaljenih poteh. Bila je izredno temeljita in ni izpustila nobenega kraja. Trdi, da naj bi pomorila v vsakem kraju točno določen delež ljudi. Pri opisu bolezni je zapisal, da je bolnike sprva začela stresati mrzlica z nizko temperaturo. Barva telesa se pri tem ni spremenila. Naslednji dan se je naredila oteklina v dimljah, stegnih, ušesih in v pod pazduhi. V Bizancu je bilo toliko mrtvih, da so mrliče zabijali v grajske stolpe in jih odvažali z ladjami.

Letnice ob katerih se ta kuga omenja so sledeče:

- l. 531; v to leto jo uvršča Hrvaška Medicinska enciklopedija, ki se sklicuje na Prokopijev tekst, ki je bil tudi prvi, ki je opisal to bolezen (za časa Peleponeške vojne naj v Atenah nebi izbruhnila kuga, ampak neka druga kužna bolezen za katero določitev nimamo podatkov).
- l. 542; za to leto Slovenska Družinska enciklopedija samo omenja, da je prišlo do kuge.
- l. 543; Velika ilustrirana enciklopedija pravi, da naj bi se kuga tega leta začela v Marseilu.

Vstaja NIKA naj bi izbruhnila l. 532 po Perzijski vojni.

Prokopij kugo opisuje kot mrzlico z nespremenjeno barvo kože, oteklina zaradi bezgavk, bruhanje krvi, otekle noge, ... Po zdravniškem mnenju je Prokopij zelo dobro opisal kugo. Velike epidemije so lahko posledica bakterije, ki je v določenem času bolj agresivna kot drugače, ko verjetno bolj vegetira v odročnejših območjih V Azije.

Druga velika kuga l. 1347 je bila posledica Mongolsko oz. Tartarsko – Genovežanske vojne na Krimu od koder je morala neka ladja zbežati v Evropo, kjer je kuga sprva izbruhnila na Siciliji in nato v Genovi. Genovežani so se okužili, ko so jih Mongoli obstreljevali z okuženimi trupli.

Ime bacila, ki povzroča kugo je YERSINIA PESTIS, ime pa je dobil po njegovem odkritelju skandinavcu Yersinu, ki je ta bacil odkril istočasno ampak samostojno še z nekim Kitajcem.

L. 532 se je končala vojna z Perzijci, v zameno pa je Justinjan moral plačevati letni tribut, ki je zagotavljal mir. Vojna se je po Perzijskem napadu nadaljevala med leti 540 in 562.

Gotske vojne

Belizar se je z V rimsko vojsko oz. Bizantinsko, ki je štela 27.000 mož, izkrcal na Siciliji (7.000 mož je sam oborožil in oskrbel, za ostalih 20.000 pa je poskrbel cesar). Njegov pisar je bil Prokopij. Druga manjša vojska pa se je iz cesarstva odpravila v Dalmacijo, ki takrat ni bil tako ozka kot danes, saj je zajemala tudi večji del Bosne. Današnja oblika Dalmacije je posledica meje ob koncu Beneško – Turške vojne.

Belizar je začel oblegati Neapolis ravno v času, ko so Goti izvolili novega kralja Vitigisa, ki se je po naglem Belizarjevem prodiranju proti Rimu umaknil v Raveno, kjer se je poročil z Matasunto (Matasunta je bila vnukinja Teodorika in naj nebi marala Vitigisa). Ob umiku pa je Vitigis v Rimu pustil maloštevilno posadko, Belizard pa je v Neaplju pustil le 300 vojakov in odšel naprej proti Rimu. V tem času so Franki zasedli tudi Galijo oz. Provanso iz katere so se Goti umaknili in si tako zavarovali hrbet. Rimljani so v strahu pred vojsko mesto raje prepustili Belizarju, k čemur jih je nagovoril tudi papež Silverij (536 - 537; točne datume bi se dalo dobiti v knjigi Liber papalis, odstavljen pa je bil maja 537). Rimljani so se želeli predati zato, da jih vojska ne bi napadla in oplenila ter tudi ubila, kot se je to zgodilo v Neaplju. Gotska posadka v mestu je ugotovila namero ljudi zato se je umaknila iz mesta čez nasprotna vrata skozi katera je prihajal Belizard in se umaknila v Raveno (čez porta Azinoria na J je 12. decembra 536 prišel v Rim Belizard, medtem ko so čez porta Flaminia na S istočasno odšli Goti).

Ko je Belizard prišel v Rim je dal okoli obzidja izkopati jarek. Meščani so sprva občudovali Belizarjevo izkušnost, vendar niso razumeli zakaj se bo pustil oblegati v Rimu. V mestu je dal zastražiti žito iz Sicilije in pozval Rimljane naj iz podeželja pripeljejo v mesto svoje zaloge. Tem pripravam je sledilo Gotsko obleganje, ki pa zaradi prihoda novih Bizantinskih sil ni bilo uspešno, zato so se morali umakniti.

Belizar je nato odšel v Raveno kjer je ujel Vitigisa. Pri tem so mu Goti ponudili položaj cesarja, vendar ga je zavrnil in Vitigisa poslal v ujetništvo v Bizanc. Leta 540 je bi Belizard nato odpoklican, v Italiji pa je ostal le del njegove vojske kateri je poveljevalo več poveljnikov, ki se niso mogli sporazumeti o vojaških ciljih, kar je pripeljalo do tega, da so Goti ponovno zavzeli skoraj celotno Italijo.

Leta 540 je bil Belizard prvič odpoklican nazaj v Bizanc, ker naj bi ga Justinjan potreboval v prihajajoči vojni proti Perziji. Poleg tega pa naj bi Justinjanovi odločitvi morda botroval tudi pri vladarjih vedno prisoten strah pred preveč uspešnimi vojskovodji. L. 544 oz. 545 je bil Belizard poslan nazaj v Italijo z izredno maloštevilčno vojsko, ki jo je moral tudi sam financirati. Ob prihodu je ugotovil, da v Italiji vlada anarhija. Drugič pa je bil Belizard odpoklican v letih 548/9.

S strani Gotov je bil Rim prvič zavzet približno okoli l. 546 (l. 543 so prebivalci bežali iz mesta zaradi izbruha kuge) in drugič okoli l. 550. Zgodovino Rima v SV je napisal Gregorovius. V času obobožanja, od konca 4. stol. naprej je Rim izgubljal prebivalstvo, palače so praznili, kipe in stavbe so uničevali in jih prepuščali propadanju.

Seminarji

Rimsko – Perzijske vojne med leti 243 – 650

Sasanidska dinastija je v začetku 3. stol. zamenjala na položaju šaha iz dinastije Najmenidov (iranščina je podobna V veji indoevropskih jezikov; namestnik šaha se je imenoval Zemindar kar v prevodu pomeni nekako zemlja–držati).

- 252 - 257; Rim izgubi nadzor nad Armenijo;
- 260; zmaga Saporja v bitki pri Adesi, kjer je bil ubit cesar Valerijan;
- 273 - 276; cesar pridobi Armenijo;
- 293; napad na Sirijo s strani šaha Narzesa;
- 324; za čas Konstantina I. Perzijci pridobijo mezapotamske pokrajine;
- 363; smrt cesarja Julijana v boju proti Perzijcem (ko je umiral naj bi dejal: »Galilejec zmagal si.«);

- Cesar Heraklej (610 - 641)
  - o 613; cesarska vojska doživi poraz pri Antiohiji;
  - o 614; po dvajset dnevnem obleganju pade v roke Perzijcev Palestina (po veri so bili Perzijci mazdaizdi; ob zavzetju so rušili cerkve ter pri tem pridobili tudi del Jezusovega križa, ki je bil tam shranjen kot relikvija in katerega naj bi v dar dobila sv. Helena mati cesarja Herakleja. Križ naj bi bil prenesen v Tesifon, glavno mesto Perzije);
  - o 622; Bizancu uspe zmagati nad Perzijci;
  - o 626; Carigrad je doživel napad Perzijcev z ene strani in Avarov, katerim so bili pridruženi tudi Slovani, z druge strani. Obe sili sta bili pri tem poraženi – Slovani so zapustili Avare, Bizantinci pa so se l. 627 spopadli s Perzijci pri Nininjaf;
  - o 630; tega leta Bizantinci ponovno pridobijo sveti križ, kar naj bi označevalo tudi konec prve verske vojne.

Kalcedonski koncil l. 451

Dodatne informacije: Mansi, 7. knjiga, str. 370.

Pomemben je zlasti 28. člen koncila, ki je želel spodkopati primat papeža. Do koncila je prišlo zaradi monofizitstva oz. dveh Kristusivih naravah. Kalcedonski koncil je bil sklican za časa cesarja Teodozija II., ki je sicer bil naklonjen monofizitstvu. Po koncilu se je krščanski svet razdelil na 5 središč.

Langobardi in njihova selitev v Italijo

VIR: Paulus DIACONUS, HISTORIA LANGOBARDORUM (ZGODOVINA LANGOBARDOV), 1988, založba Obzorja, Maribor

Po poreklu so bili Langobardi Germani in so prvotno živeli v Skandinaviji od koder so se začeli premikati proti jugu. Po legendi so se prvotno imenovali Vinili, preimenovali pa so se po bitki z Vandali. Sami začetki preseljevanja germanskih ljudstev in s tem posredno tudi Langobardov je dokaj nejasno, kajti o teh dogodkih priča le mnogo legend.

Po legendi je prebivalstvo Skandinavije tako naraslo, da ozemlje ni več zadostovalo za vse prebivalce. Zato so celo množico razdelili na tri dele in žerebali kateri del prebivalstva bo moral zapustiti domovino. Izžerebanci so si za svoja voditelja izbrali brata AIONA in IBORA ter pod njunim vodstvom prišli v deželo z imenom SKORINGA (ime predstavlja obalo Baltiškega morja med Labo in Viso) in tam ostali nekaj let.

Nekako v tem času so se Vandali selili iz Danske na JV v smeri pokrajin ob Z Karpatih in na poti ogrožali sosednje dežele. Od Vinilov so zahtevali, da jim plačujejo tribut, vendar ti na to niso pristali zato je prišlo do bitke. Po legendi naj bi Vandali prvi stopili pred GODANA (bog primerljiv z rimskim MARSOM) in ga prosili, da jim nakloni zmago nad Vinili, vendar je ta dejal, da bo zmago podaril tistim, ki jih bo prve zagledal ob sončnem vzhodu na bojišču. Na bojišče so tako prvi prišli Vinili, ki jih je Godan ob pogledu nanje poimenoval LANGOBARDI kar v prevodu pomeni dolgobradci.

Nekaj časa so ostali še v pokrajini Skoringa kjer so trpeli lakoto, nakar so odšli naprej. Po legendi so jih nato na poti ovirali Mauringi, ki jim niso dovolili prehoda čez svoje ozemlje. Namesto prostega prehoda so predlagali boj izbranega moža na moža, ki bi odločal v nadaljnjem poteku dogodkov. Če bi zmagali Langobardi bi imeli prost prehod, če pa bi bila sreča obratna bi se morali izogniti prehodu dežele Mauringov. Ker se je pri Langobardih za ta boj javil neki suženj, ki je v bitki zmagal, so Langobardi za nagrado po prihodu v Mauringo osvobodili sužnje in tako povečali število mož v vojski.

Nekako v tem času sta umrli tudi vojvodi IBOR in AION, ki ju je kot prvi kralj nasledil Aionov sin AGELMUND. AGELMUND je nato umrl v Bolgarskem napadu, ko so bili ti še povezani s Huni, med leti 410 in 430. AGELMUNDA je nasledil njegov posvojenec LAMISIO. Kot tretji kralj je za štirideset let zavladal LETHU, katerega je nasledil sin HILDEOK, tega pa kot peti kralj GUDEOK.

Okoli leta 487 je ODOAKAR, ki je odstavil zadnjega rimskega cesarja ROMULUSA AVGUSTUSA, prišel v spor s kraljem Rugijev. Temu sporu je sledil vojaški spopad v katerem je bil kralj Rugilanda (območje današnje Avstrije) ubit, dežela pa opustošena. Splošno opustošenje je omogočilo naseljevanje Langobardov na področje današnje Avstrije in na Moravsko.

V tem času je GUDEOKA nasledil sin KLAFO, tega pa kot sedmi kralj sin TATO, ki je okoli leta 505 premagal Herule. Pa seznamu langobardskih kraljev je GUDEOK vladal med leti 484 in 498, KLAFO med leti 496 in 501 ter TATO med leti 501 in 511. Po TATOVU smrti bi oblast morala priti v roke nečaka RISIULFA in ne v

roke VAKOVEGA sina VALTARJA. VAKO je namreč RISIULFA ubil in prisilil njegovega sina ILDEGISA k begu ter s tem zagotovil vlado svojemu sinu. Pri tem je zanimivo, da PAVEL DIAKON VAKA ne šteje v vrsto veljavnih langobardskih vladarjev; tako je TATO zanj sedmi kralj, VALTARI, ki je vladal med leti 539 in 546, pa osmi kralj. Ker pa je bil VALTARI mladoleten je bila resnična oblast v rokah njegovega varuha AUDOINA, ki je za VALTARIJEM nastopil kot deveti langobardski kralj in je okoli leta 546 pripeljal Langobarde v Panonijo. Ob langobardskem prehodu v Panonijo so se po PROKOPIJEVEM pričevanju začeli spopadi z Gepidi. Jedro spora je bila posest Srema s Sirmijem (današnja Sremska Mitrovica, ki je bila leta 582 požgana s strani Avarov). Leta 551 je prišlo do spopada v katerem je AUDOINOV sin ALBOIN (rojen pred letom 540) ubil TURISMODUSA sina gepidskega kralja TURISINDUSA in premagal gepidsko vojsko.

Po smrti AUDOINA je prestol že kot deseti kralj zasedel njegov sin ALBOIN, kateremu je frankovski kralj KLOTAR ponudil za ženo svojo hčerko KLOTSUINDO, ki mu je rodila edino hčerko ALPSUINDO (poroka je bila verjetno tudi želja, da bi se Langobarde pritegnilo v krščansko vero).

Medtem je umrl kralj Gepidov TURISINDUS katerega je nasledil KUNIMUNDUS, ki se je želel maščevati Langobardom za poraz svojega očeta in starejšega brata. Po drugih sporočilih (Teofilakt Simokata, Hist. VI 10; Origio VI) pa naj bi bil vzrok za vojno leta 567, ALBOINOVA ugrabitev KUNIMUNDOVE hčerke ROZAMUNDE in poroka z njo. V pripravah na spopad se je ALBOIN povezal z Avari, ki so po predhodnem dogovoru napadli Gepidsko kraljestvo ravno, ko se je gepidska vojska s kraljem na čelu umaknila iz domovine v spopad z Langobardi. KUNIMUNDUS se ob Avarskem napadu ni obrnil v domovino saj je želel najprej premagati Langobarde. Sledila je bitka v kateri so Langobardi popolnoma porazili Gepide. ALBOIN je ubil tudi gepidskega kralja KUNIMUNDA in si iz njegove lobanje naredil čašo za pitje (ta čaša se v langobardskem jeziku imenuje »skala«, v latinskem pa »patera« oz. po slovensko skodelica). KUNIMUNDOVO hčerko ROZAMUNDO je ALBOIN z velikim številom drugih ljudi odpeljal kot ujetnike in jo vzel za ženo, kajti že pred tem je umrla njegova prva žena KLOTSUINDA. Po porazu je ljudstvo Gepidov popolnoma propadlo.

Prehod Langobardov iz Panonije v Italijo

V času JUSTINJANOVE rekonkviste so vojaško pobudo na Apeninskem polotoku med leti 541 in 548 prevzeli Ostrogoti pod poveljstvom kralja TOTILA. Zaradi bizantinskih porazov je JUSTINJAN zamenjal BELIZARJA z NARZESOM, ki je sprva porazil oz. ubil TOTILO v bitki pri Tagini leta 552 in nato dokončno premagal Ostrogote leta 553 v bitki pri Mons Laetorius na pobočju Vezuva. Po zmagi si je NARZES nabral veliko bogastvo zaradi česar pa je nastala med Rimljani velika zavist, zato so ga naznanili cesarju JUSTINU (JUSTINJAN je umrl leta 565), češ da vlada kot samodržec. Zaradi teh obtožb je cesar na NARZESOVO mesto poslal prefekta LONGINA, NARSES pa se je umaknil v Neapelj in nato kmalu potem poslal Langobardom sla z naročilom naj zapustijo ravna polja v Panoniji in naj se polastijo Italije, ki da je polna zakladov. Obenem naj bi jim poslal najrazličnejše vrste sadja in vzorce drugih pridelkov, ki se jih goji v Italiji.

Po mnenju modernega zgodovinskega pisarja je legenda o Narzesovem povabilu napačna. Misel na Italijo je lahko nehote pospeševala tudi bizantinska politika in pritegnitev Langobardov v boje za Italijo, med drugim pa morda tudi ženitev AUDOINA s članico amalske dinastije. Podlaga oblikovanja sporočila pri Pavlu Diakonu pa je seveda posnemanje biblijske pripovedi o obljubljeni deželi.

Poleg tega pa zakaj bi NARZES poklical oz. povabil Langobarde, če ni maral njihovega načina življenja. Na to kaže zapis, ki pravi, da je NARZES po zmagi nad TOTILO hitro odslovil langobardske oddelke, ker so ne glede na druge neprimernosti njihovega življenja požigali vse hiše na katere so naleteli in posiljevali žene, ki so pobegnile v svetišča, vendar je NARZES tem oddelkom kljub temu v nagrado poklonil veliko vsoto denarja. Langobardske oddelke je NARSESU poslal za pomoč kralj AUDOIN v letih 550 do 552.

V 26. poglavju druge knjige PAVEL DIAKON navaja še vrsto zaveznikov, ki si jih je ALBOIN nabral saj je Italijo želel zasesti s čim več vojakov (Gepide, Bolgare, Sarmate, Panonce, Suebe, Noričane in Sase, na čigar ozemlje sta kralja Frankov KLOTAR in SIGISBERT naselila Suebe).

Poleg vabljive Italije je eden izmed vzrokov za selitev postalo tudi neprijetno Obrsko sosedstvo v Panoniji. PAVEL DIAKON opisuje prijateljsko pogodbo med Langobardi in Obri, ki je govorila o dvesto letnem obdobju nenapadanja in zavezništva in o možni vrnitvi Langobardov v Panonijo, če jim v Italiji ne bi ugajalo. Vendar pa je v resnici že proti koncu 6. stoletja začelo prihajati do prvih medsebojnih bojev.

Potovanje oz. preselitev celega ljudstva naj bi se začelo dan po Veliki noči meseca aprila leta 568. Dan pred odhodom se je izvršil kolektivni krst Langobardov, kar je bilo običajno pri arijancih zaradi sklica celega ljudstva. Mogoča pa je tudi simbolična razlaga tega datuma, saj je to posnemanje dneva odhoda Izraelcev iz

Egipta. Pri tem se pojavlja vprašanje, zakaj naj bi Langobardi v letu 568 prišli oz. osvojili ozemlje le do Furlanije, če so v letu 569 bliskovito napredovali po Italiji.

Po legendi se je ALBOIN, ko je prišel do skrajne meje Italije, povzpел na goro in si z nje ogledal Italijo (ta pripoved spominja na zgodbo o HANIBALOVEM prehodu čez Alpe iz katerih si je ogledal Italijo). Vprašanje Kraljeve gore (ime Kraljeva gora so dali Italijani današnjemu Nanosu) je seveda zvezano z domnevami o langobardski poti v Italijo. Pri tem je potrebno upoštevati tri podatke Pavla Diakona, ki pravi, da so Langobardi prišli iz Panonije, da so vstopili v Italijo na območju province Venecije in sicer na področju mesta oz. trdnjave Čedad, ter tretja trditev, ki pravi, da je na območju kjer se Italija dotika Panonije širok in zelo raven dohod. Odprt dohod je moral pomeniti le Vipavsko dolino katere južni del je spadal k Istri, zato se je zanj uporabljalo tudi ime »istrski dohod«. To pot so Langobardi poznali že iz časov svojega zavezništva z Bizantinci. Samo ime Kraljeva gora tako more pomeniti le nek vrh z razgledom proti Italiji ob cesti od Ljubljanske kotline in skozi Vipavsko dolino.

Po prihodu v provinco Venecijo je to ozemlje ALBOIN zaupal svojemu nečaku GISULFU, ki si je lahko izbral tudi rodove (= fari), ki bodo živeli v tej pokrajini, poleg tega pa je dobil tudi čredo plemenitih kobil.

ALBOIN je zavzel Vincencijo, Verono in vsa druga mesta Venecije razen Patavium (Padovo), Mons silicis (Monselice) in Mantovo. Septembra 569 je ALBOIN zavzel Milano in zatem osvojil vsa mesta Ligurije razen tistih, ki so bila zgrajena ob morju.

Do osvojitve Milana je prišlo eno leto in pet mesecev po vdoru v Italijo. Zaradi skromnega uspeha se je pojavila domneva, da je do vdora prišlo šele leta 569, vendar pa je ta trditev v nasprotju z vsem langobardskim in italskim izročilom.

Več kot tri leta (število tri je t.i. »sveto« število in je pogostokrat uporabljeno pri opisih obleganj, zato ni zanesljivo), nekako do leta 571, je ALBOIN oblegal mesto Ticinus (Pavio) in v tem času zasedel območje vse tja do Tuscije, razen Rima, Ravene in nekaterih utrdb na obali – zagotovo pa je osvojil celo zgornjo Italijo.

ALBOIN je vladal do približno maja ali junija leta 572, ko ga je ubila žena ROSEMUNDA. Vzrok za umor je bilo ALBOINOVO siljenje ROSEMUNDE, da pije iz čaše, ki jo je dal narediti iz lobanje njenega očeta. Ob tem dogodku jo je obšla želja, da bi maščevala očeta. V ta zločin je pritegnila kraljevega mečenosca HELMIGISA in PAREDEA. PAREDEO je kralja ubil, ko je ta opoldne zaspal. Po umoru se je prestola poskusil polastiti HELMIGIS, vendar mu to ni uspelo, saj so ga zaradi umora kralja Langobardi želeli ubiti. ROSEMUNDA je zato prosila LONGINUSA perfekta v Raveni, da naj pošlje ladjo, ki bo njo, njenega novega moža HELMIGISA, langobardski zaklad in ALPSUINDO, kraljevo hčerko, odpeljala na varno. Po prihodu v Raveno ji je LONGINUS začel prigovarjati naj usmrti HELMIGISA in se poroči z njim. To je tudi storila in HELMIGISA zastrupila, vendar pa je ta začutil strup in prisilil ROSEMUNDO, da ga spije z njim. Ko sta umrla je perfekt LONGINUS ALPSUINDO in langobardski zaklad poslal v Konstantinopol k cesarju.

Po ALBOINU je bil za kralja izvoljen KLEF (572-574), kateri je bil že čez leto in pol ubit. Temu dogodku je sledilo desetletje brezvladja (574-584), ko je vsak vojvoda vladal svojemu ozemlju. V tem času je prišlo do velikih sprememb. Veleposestniki oz. latifundisti so bili pregnani in pobiti, ostali posestniki zemlje pa so bili podvrženi plačevanju »tretjine« po pravu vzdrževanja vojaških gostov.

Madžari

Pokrajna Erdélj = Transilvanija = Sedmograška dežela

Madžarski vladar VAJK, ki je bolj znan po svojem krstnem imenu Štefan je bil poročen z Gjizelo, bavarsko princeso. Štefan je svojo državo glede fevdalizma in cerkvene ureditve uredil po Z vzorcu. Državo je razdelil na županije z župani in ustanovil škofije in dve nadškofij v Estrogonu in Haločah. Iz različnih delov Evrope je nato pozval duhovnike k širjenju krščanske vere. Izdelal je zakonik v katerem je vsaki županiji dodelil deset vasi, v tem zakoniku pa tudi ni delal razlik med Madžari in drugimi ljudstvi v svoji državi. Zunanja prijateljstva in zavezništva je vodil preko sorodstvenih vezi, s porokami svojih sester in hčerk. Za svojega naslednika je določil sina Imreta, vendar pa se ta l. 1030 ni več vrnil iz lova, zato je za novega naslednika določil beneškega doža Petra Orseola, svojo sestro in njenega sina. Umril je nato l. 1038.

20. avgusta 1083 je bil odprt njegov grob nakar so njegovemu truplu odsekali desnico, ki še danes velja za relikvijo. 20. avgust je še danes najpomembnejši Madžarski državni praznik, imenovan praznik sv. Štefana.

Rosvita (možno je tudi Hrosvita)

Rodila se je okoli l. 935, nakar je stara okoli 20 let stopila v benediktinski samostan Gandersheim v katerem je bila kasneje opatinja tudi Sofija, druga hčerka Otona II. Zaradi tega se tudi smatra, da je bila morda v sorodu s saško dinastijo. Po l. 973 se več ne omenja vendar pa je mogoče, da je morda živela do l. 1000.

Preko samostanske knjižnice si je nabrala veliko znanje. Njena glavna tema je bilo devišstvo, več drugih tem pa je dobila iz Biblije, apokrifov in legend. Skupaj je napisala tri knjige, ki nekako delujejo kot celota. Prvo knjigo je začela z zahvalo mentoricama nato pa je nadaljevala s pisanjem poezije. Druga knjiga je knjiga dram, ki so predhodnice SV meraklov in pasijonov. Za vzgled v teh dramah ji je bil Tirencius, poznoantični dramatik oz. komediograf. Njegova dela so bila bolj vulgarna, vendar pa je Rosvita iz njega jemala predvsem primere deklet, ki so se upirale spolnim skušnjavam oz. užitek. Za vse njene drame je nekako značilno rahločutno opisovanje življenj junakov - npr. Velikanus, ... V svoji tretji knjigi pa se je lotila opisovanja zgodovine preko pesnitev.

Prevod latinskega teksta Leona Diakona iz 10. stoletja

Leon Diakon je v svojih tekstih opisoval tudi življenji Nikeforja II. Fokasa in Janeza I. Cimiskega.

Sirijski bojni pohod, prvo poglavje

Z nastopom pomladi je cesar (Janez I. Cimisk) začel bojni pohod na območje Sirije, kjer je prekoračil Evfrat. Na ta pohod se je iz dolžnosti odpravil tudi Niketas eden od cesarjevih pisarjev, ki je po znanju dosegel cesarja. Vendar ker ni upošteval očetovih ukazov naj ostane doma in živi udobno življenje, je pri prečkanju Evfrata padel iz konja in se utopil, to pa naj bi pomenilo slabo znamenje.

Cesar je z vojsko prehodil vso Sirijo, vendar ni naletel na noben odpor, kajti vsi prebivalci so se poskrili v utrdbe in mesta. Cesar je nato pred mesto Enut postavil vojaški tabor, vendar pa so se mu meščani odkupili (da nebi bili oplenjeni ali pobiti) z veliko količino denarja (verjetno ga je enakomerno razdelil med vojake). Po tem je vojaški tabor preselil pred slavno in bogato mesto Miefarcis, čigar meščani so se mu predali in odkupili z bogatimi darili, zlatom, srebrom, zlatimi oblekami (te obleke so bile prepletene z zlatimi nitmi, ena sama taka obleka pa naj bi po zapisih najdenih v Piranu stala 90 liber, s takšno količino denarja pa je bilo mogoče že kupiti manjšo hišo). Po mestu Miefarcis se je usmeril proti mestu Nisibis, ki je bilo eno od ključnih mest v Justinjanovo-Perzijskih vojnah, vendar pa ga je našel zapuščenega, kajti prebivalci so iz strahu pred Bizantinci zbežali.

Poljska v 10. stoletju

Začetnik vladarske dinastije je bil neki Piast. V historičnih virih ni popolnoma jasno kako je dinastija zasedla prestol, vendar pa obstojata dve teoriji. Po prvi teoriji naj bi dinastija prestol zasedla nasilno preko kmečkega upora; druga nekoliko modernejša teorija pa trdi, da naj bi bila dinastija vikinškega porekla. Prvi pomembnejši vladar je bil Mieško I. (960/3-992), ki se je l. 965 poročil z češko princeso Dobravko iz dinastije Prémysl. Domneva se, da je poroka z češko princeso pripomogla tudi k pokristjanjenju Mieška I., ki se je krstil l. 966. Mieško I. je za utrditev države vedel, da more utrditi krščanstvo na kar pa so vplivali tudi odnosi z Nemškim in Češkim kraljestvom – zaradi teh dveh držav so prevzeli Z cerkveni obred. L. 968 je bila tako ustanovljena prva škofija v Pozanu, ki je bil podrejen nadškofu v Magdeburgu v Nemčiji, ustanovljenem l. 965. To mesto je obdržalo svoj vpliv vse do 13. stol., kar se je odražalo zlasti v tem, da je mnogo poljskih mest zaradi velikega števila nemških priseljencev prevzelo njegovo mestno pravo. Prva nadškofija na Poljskem je bila ustanovljena l. 1000 v Gniezu kjer je bila tudi prestolnica države. Za časa Mieška I. je država segala na S do Baltiškega morja, točneje od ustja Odre do ustja Visle, na J od Z mej Šlezije do gornjega Wieprza.

Miešku I. je na prestolu sledil Bojeslav Hrabri (992-1025), ki si je šele pred smrtjo nadel kraljevo krono. Za čas svojega vladanja je osvojil Lužico, Milsko, Moravsko, ozemlje ob gornjem Wieprzu in Bugi ter gornjem Sanu.

Bojeslava Hrabrega je nasledil Mieško II. (1025-1034) proti katerem so se združili Nemško cesarstvo in Rusija, Ogrska pa se je zavezništvu odrekla. Mieško II. je zaradi te nevarnosti pobegnil iz države, tako da je do njegove vrnitve vladal njegov brat Brezpym. Svojemu sinu je ob smrti zapustil praktično ruševine prejšnje države.

Po Miešku II. je vladal Kazimir I. Obnovitelj (1034-1058), ki pa je dobil v roke državo veliko kot je bila za časa Mieška I. vendar brez Z Pomorjanskega. Kasneje je izgubil tudi pridobitve Bojeslava Hrabrega.

Več desetletij si je Poljska prizadevala pridobiti vpliv nad Baltikom, vendar ji to ni uspelo. Država je začela nastajati iz plemena Poljani, ki so ji dali tudi ime, vključeni pa so bili tudi Pomorjanci, ki so bili kasneje

ponemčeni in sosednja plemena na območju Lužice (na tem območju so živeli Lužiski Srbi, ki so veljali za »divje« in bojevito ljudstvo; nad njimi so živeli polabski Slovani), Mazovije in Šlezije.

Stalin je po II. SV ponovno vzpostavil meje Poljske v obsegu Mieškove države. V vseh stoletjih svojega obstoja je Poljska izgubljala ozemlje na Z in ga pridobivala na V. S prihodom Stalina so Poljaki na V v Belorusiji in Ukrajini izgubili domovino, tako da so bili prisiljeni v selitev na Z, predvsem na območje Pomorjanskega, od koder je bilo izgnanih kakih 8.000.000 Nemcev. Pomorjansko je bilo l. 1930 skoraj 100% nemška dežela. Tako so se na Z prenesli tudi V dialekti, kar pomeni, da tam Poljaki govorijo bolj ukrajinščini podobno poljščino. Nekdanja meja med V in Z Poljsko je potekala po reki Bug, po kateri danes teče Poljska V meja. Med Stalinom in Z zavezniki je bilo zapisano, da naj bi Z meja Poljske potekala po reki Odri in Nisi, vendar je pri tem prišlo do problema, ker ni bilo zapisano ali je bila mišljena V ali Z Nisa po kateri je tekla stara Poljska meja. Ob koncu II. SV je Poljska poskušala pridobiti tudi otok Rügen oz. Rujana ob izlivu Odre na katerem je staro slovansko svetišče. Ob tej prošnji Stalinu naj bi ta dejal, da jim ga bo dal, če bo prišlo do III. SV. L. 1410 je prišlo do bitke pri Tanenbergu oz. Grunnenbergu, ko so združeni Litvanci (kasneje so morali priznati poljsko nadoblast) in Poljaki porazili Nemški viteški red. Prusija je bila tako l. 1945 razdeljena na V in Z del, s tem da je V del dobila Rusija, Z del pa Poljska.

- gród (mn. -y) pomeni gradišče;

Tekst: Liutprand Kremonski (Bonski korpus – nemška zbirka bizantinskih tekstov)

Liutprand Kremonski je bil Kremonski škof, ki je bil zaradi svojega dobrega znanja grščine dvakrat kot cesarjev (Oton I.) predstavnik oz. odposlanec poslan v Bizanc. Za časa prvega odposlanstva Liutpranda Kremonskega je bil Oton I. še vedno le kralj Nemškega in Italijanskega kraljestva, za razliko od drugega poslanstva, od jeseni l. 968 pa do pozne pomladi l. 969, ko je zastopal že cesarja. Za časa tega svojega drugega obiska je Liutprand cesarju in njegovi ženi pisal pisma o dogajanju v Bizancu, ki pa jih je po vsej verjetnosti predal sam. Ta pisma poimenovana Liutprandi Legatio at Nikeforum Fokam (l. 968) so se tudi ohranila.

Namen tega odposlanstva je bila želja Otona I., da bi zanj prišlo do ugodne politične pogodbe. Oton I. je namreč pred tem z vojsko želel zavzeti Barij, vendar pa mu to ni popolnoma uspelo, zato je po Apuliji pustil vojaške posadke in v Bizanc poslal svojega predstavnika. Liutprand je tako v Bizanc prišel z cesarjevo željo po poroki med bizantinsko princeso in Otonovim sinom in sovladarjem Otonom II., ki pa bi ob poroki dobil že sedaj skoraj popolnoma zavzeto ozemlje.

Pri tem prihaja do domneve, da Liutprandi po vsej verjetnosti ni prosil za roko točno določene princese, saj Nikeforjeva hčerka še ni bila godna za ženitev, kot druga najbolj eminentna oseba pa bila lahko le princesa Ana, ampak je prosil verjetno nasplošno za eno od članic vladarske dinastije.

Bizantinski cesar je predlog takoj zavrnil in to utemeljil, da kradljivcem oz. tatovom ozemlja ne bo dal še princese. Bizantinski cesar je bil nato še nesramen do latincev oz. do t.i. barbarov, zato se mu je Liutprand maščeval na več drobnih načinov (npr. ga je zasmehoval, se ni želel odkriti pred njim in mu s tem izkazati spoštovanja, ...).

V Bizancu je Liutprand s svojim spremstvom stanoval v palači, ki mu jo je določil cesar. Tukaj je prišlo do spisanja njegovih pisem. V teh tekstih je Otona opisoval kot postavnega tipičnega Germana, ki je popolno nasprotje V cesarja za katerega se niti ne ve kaj je, saj je majhen in izgleda kot kakšen etiopski lopov, poleg tega pa je ves kosmat in črn kot opica. Za tem je zapisal, da obstaja prerokba, da bo Nikefor II. Fokas kmalu umrl in da ga bo verjetno nato nasledil še slabši človek, seveda če bi se dalo sploh najti še slabšega. Na splošno Liutprand v celotnem Konstantinoplu ni našel nobene pozitivne stvari. Tako je npr. grajal tudi Bizantinski živalski vrt in pisal, da Bizantinci uporabljajo t.i. Danielove knjige/videnja/vizije, katere je sam poimenoval Sibilinske knjige, po znani antični prerokinji, s katerimi nato napovedujejo bližnjo prihodnost. V teh knjigah naj bi bilo zapisano koliko let bo živel posamezni cesar, kakšno bo obdobje njihovega vladanja (vojna ali mir, Saracenske zadeve), v njih pa je za Nikeforja II. Fokasa pisalo, da bo živel le 7 let in da se Sirijci za čas tega cesarja ne bodo mogli upirati Grkom (Nikefor je l. 961 zavzel Kreto, l. 965 je zavzel Ciper, ki je bil pod oblastjo Sirijcev, takoj po Kreti pa je zavzel tudi del asirskega ozemlja, l. 969 pa so njegovi poveljniki tik pred njegovo smrtjo zavzeli Antiohijo, Janez I. Cimisk pa je nato l. 970 zavzel še Alepo, ki je bila sedež Arabskega emirata). Te prerokbe porajajo vprašanje ali so bile spisane z nastopom posameznega cesarja, ali pa so povzemale samo že pričeta dejanja (npr. ker se je za Nikeforja II. Fokasa še pred nastopom vladanja vedelo, da je uspešen vojaški poveljnik, je bilo mogoče domnevati, da bo s takšnimi akcijami tudi nadaljeval).

Diplomska naloga: Čarovništvo

O čarovništvu obstaja mnogo idej. Tako liberalna ideja trdi, da čarovništvo ni obstajalo, ampak da si ga je izmislila cerkev. V 1/2 20. stol. so se raziskovalci, ki so se ukvarjali s to temo, razdelili na dve skupini in sicer na romantike in racionaliste. Romantiki so trdili, da je čarovništvo ostanek poganskega kulta plodnosti in mrtvih (teoretičarka MURRAY je pripadnica te skupine in je najbolj priljubljena v Britaniji nekoliko manj pa na kontinentalni Evropi), medtem ko so racionalisti trdili, da je bilo čarovništvo posledica naglega razvoja in gospodarskih sprememb, vendar kljub temu niso znali podati razlage zakaj so ljudje verjeli v čarovništvo.

Psihologi, ki so se ukvarjali s tem problemom trdijo, da je bilo čarovništvo posledica iracionalnosti ene od strani ali obtožencev ali tožilcev, nekateri pa celo trdijo, da je bilo posledica blaznosti ene od strani in tako enkrat trdijo, da so bili večinoma blazni obtoženci, spet drugi pa trdijo da so bili blazni tožilci oz. preganjalci.

Določeni avtorji trdijo, da so zgodbe o čarovništvu nastale zaradi mamil oz. halogeničnih substanc v določenih rastlinah, ki so jih t.i. čaravnice uporabljale pri svojih obredih tako, da so se z ekstrati iz teh rastlin mazale po telesu ali pa metle katere so se dotikale, zaradi tega pa so te substance pronicale v telo in povzročale privide kot je bil npr. privid o letenju.

Dva nemška avtorja pa sta tudi trdila, da se je cerkev in oblast pod pretvezo čarovništva želela znebiti modrih žena oz. babilon, ki so pomagale pri porodih in poznale zelišča namenjena za koncatrepcijo.

SABAT je zborovanje čaravnic in čarovnikov kamor pa naj bi prišel tudi njihov gospodar Satan. Na teh zborovanjih naj bi se mlade oz. nove čaravnice učile čarovništva, poleg tega pa so morale na teh zborovanjih »podpisati« pakt z Satanom katerega so morale poljubiti na zadnjo plat. Sabat se je izvajal na skrivnih krajih kjer so se dogajale tudi orgije.